

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΊΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΝΟΜΟΥ
ΜΕΣΣΗΝΙΑΣ ΜΕΛΕΤΕΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΩΝ
(2000-2008)»**

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: ΤΗΛΕΜΑΧΟΥ ΘΕΟΔΩΡΑ-ΔΗΜΗΤΡΑ

**ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ
ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΣ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

ΠΑΤΡΑ- 2012

Πρόλογος

Με την συγκεκριμένη εργασία θα ήθελα να γνωστοποιήσω το θέμα της εργασίας μου το οποίο είναι Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας Μελέτες Περιπτώσεων 2000-2008.

Η συγκεκριμένη εργασία ασχολείται στο γενικό μέρος με τον ορισμό του τουρισμού και της τουριστικής ανάπτυξης, τις επιδράσεις του τουρισμού τις ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού και στο τέλος έχουμε την μελέτη περίπτωσης (Case study) που είναι ο Νομός Μεσσηνίας.

Η συγκεκριμένη εργασία αποσκοπεί στην διερεύνηση ορισμένων ορισμών και στην αποσαφήνιση τους καθώς σε κάποιες έρευνες οι οποίες θα βοηθήσουν στην μελέτη της συγκεκριμένης περιοχής.

Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω και τον επόπτη καθηγητή μου κ. Αναστάσιο Παναγόπουλο για όλη την βοήθεια του στην εκπόνηση της εργασίας και στην επιμέλεια της.

Ευχαριστώ πολύ,

Τηλεμάχου Θεοδώρα

<u>Πρόλογος.....</u>	<u>2</u>
<u>1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ.....</u>	<u>5</u>
<u>Κεφαλαίο 1^ο: Τουρισμός και Τουριστική Ανάπτυξη.....</u>	<u>6</u>
1.1 Ορισμός τουρισμού-τουρίστα	6
1.1.1 Διαστολή της έννοιας του τουρισμού	7
1.1.2 Ορισμός τουρίστα	9
1.2 Ιστορία του τουρισμού	10
1.2.1 Οι απαρχές του τουρισμού –τα τέσσερα στάδια	10
1.2.2 Επιτακτική ανάγκη μέτρησης της τουριστικής δραστηριότητας με στατιστική μέθοδο.	13
1.3 Τουριστική Ανάπτυξη.....	17
1.3.1 Έννοια τουριστικής ανάπτυξης.....	17
1.3.2 Τουριστική Ζήτηση και Προσφορά	18
1.3.2.1 Τουριστική Ζήτηση	18
1.3.2.2 Τουριστική Προσφορά.....	18
1.4 Το μέλλον του τουρισμού	20
<u>Κεφάλαιο 2^ο : Οι Επιδράσεις του Τουρισμού.....</u>	<u>22</u>
2.1.2 Οικονομικές Επιπτώσεις.....	28
2.1.2.1 Τύποι Οικονομικών Επιπτώσεων	28
2.1.2.2 Υπολογισμός οικονομικής επίπτωσης	29
2.2 Περιβαλλοντικές Επιδράσεις.....	29
2.2.1 Ο τουρισμός και το περιβάλλον	29
2.2.2 Συμβιωτική σχέση μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος.....	30
2.2.4 Οι αλληλεπιδράσεις των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στον τουρισμό	31
2.3 Κοινωνικές Επιδράσεις	31
2.3.1 Η μέτρηση των κοινωνικών επιδράσεων του τουρισμού-Μεθοδολογία	32
2.3.2 Οι Χρησιμοποιημένες μέθοδοι από τις κοινωνικές επιστήμες στον τουρισμό	32
2.3.3 Οι Χρησιμοποιημένες τεχνικές από τις κοινωνικές επιστήμες στον τουρισμό	32
2.3.4 Κοινωνικός Τουρισμός.....	32
2.3.4.1 Αξιολόγηση Κοινωνικού Πειράματος	33
2.4 Πολιτιστικές Επιδράσεις.....	33
<u>Κεφάλαιο 3^ο: Ειδικές και Εναλλακτικές μορφές Τουρισμού.....</u>	<u>35</u>
3.1 Η διερεύνηση των εννοιών του εναλλακτικού τουρισμού και των ειδικών μορφών τουρισμού.....	36

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

3.1.1 Εναλλακτικός Τουρισμός.....	36
3.1.2 Ειδικές Μορφές Τουρισμού	36
3.2 Αναγκαιότητα Επιχειρησιακού Περιεχομένου και Κατάλληλης Προσέγγισης των Εναλλακτικών και Ειδικών Μορφών Τουρισμού.....	37
3.3.Η συνεισφορά των εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού στην ανάπτυξη της Τουριστικής δραστηριότητας	37
3.4Μέθοδοι και Εργαλεία Σχεδιασμού των Εναλλακτικών και Ειδικών Μορφών Τουρισμού.	39
3.5 Οργάνωση και Διοίκηση Λειτουργιών στις Εναλλακτικές και Ειδικές Μορφές Τουρισμού	40
3.5.1 Παράμετροι Προσδιορισμού του Ηπίου Τουρισμού.....	40
<u>Κεφάλαιο 4^ο : Μεσσηνία.....</u>	42
4.1 Ιστορία της Μεσσηνίας.....	42
4.2 Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας	47
4.2.1 Παρουσίαση της επένδυσης του Costa Navarino ως Περιοχής Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (Π.Ο.Τ.Α.) που συντελείται στη Μεσσηνία.....	47
4.2.2 Μετασχηματισμός της Μεσσηνίας από αγροτική σε τουριστική περιοχή με αφορμή την θεσμοθέτηση της Περιοχής Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ) Μεσσηνίας.....	51
4.3 Η ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού στην Ελληνική περιφέρεια: η περίπτωση του Νομού Μεσσηνίας.....	52
4.3.1. Μελέτη της υπάρχουσας κατάστασης στον νομό Μεσσηνίας.....	55
4.3.1.1. Συνεδριακές αίθουσες.....	55
4.3.1.2. Επαγγελματίες του συνεδριακού τουρισμού	58
4.3.1.3. Διείσδυση σε διοικήσεις και οργανωτικές επιτροπές	58
4.4. Προτάσεις για την ανάδειξη του νομού Μεσσηνίας σε σημαντικό συνεδριακό	58
προορισμό	58
4.4.1. Η τοπική και νομαρχιακή αυτοδιοίκηση	59
4.4.2 Οι τοπικοί φορείς	60
4.4.3. Οι συνεδριακές επιχειρήσεις.....	61
4.3 Συμπεράσματα:	62
<u>Βιβλιογραφία.....</u>	633

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ-ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΜΕΛΕΤΗΣ

Με την παρούσα εργασία θα ήθελα να σας ανακοινώσω το θέμα της εργασίας μου που είναι η Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας Μελέτες Περιπτώσεων 2000-2008.

Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι να αναδείξει ένα νέο τουριστικό προορισμό ό οποίος έχει αναδειχθεί τα τελευταία χρόνια στον τουριστικό χώρο της Ελλάδας.

Ξεκινώντας από το μηδέν αναδεικνύω τον ορισμό του τουρισμού στο πρώτο μέρος της εργασίας και σταδιακά περνάμε σε ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της εργασίας που είναι τουριστική ανάπτυξη, ο όρος της αειφορίας καθώς επίσης και η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη.

Παραθέτουμε τον ορισμό της τουριστικής ανάπτυξης και ποιοι είναι οι παράγοντες για την επιτυχή εφαρμογή της.

Με μία έρευνα ορίζουμε για ποιο λόγο είναι σημαντική η μέτρηση της τουριστικής δραστηριότητας το μέλλον του τουρισμού καθώς και ποια είναι η προσφορά του τουρισμού στον χώρο της τουριστικής βιομηχανίας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται εκτενής αναφορά για το ποιές είναι οι επιδράσεις του τουρισμού τόσο οικονομικές ,τόσο περιβαλλοντικές, τόσο κοινωνικές, τόσο πολιτιστικές.

Στο τρίτο κεφάλαιο, το οποίο αποτελεί και προπαρασκευαστικό στάδιο για την τουριστική ανάπτυξη του τουριστικού προορισμού που μελετάμε, αναδεικνύουμε την έννοια των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, την διερεύνηση της έννοιας τους ,την αναγκαιότητα ύπαρξης ενός επιχειρησιακού πλάνου για την κατάλληλη προσέγγιση τους, την συνεισφορά τους στην ανάπτυξη της Τουριστικής Δραστηριότητας , τις μεθόδους και τα εργαλεία σχεδιασμούς τους καθώς και την οργάνωση και Διοίκηση τους.

Τέλος, στο τελευταίο κεφάλαιο παραθέτουμε κάποια εισαγωγικά στοιχεία σχετικά με νομό Μεσσηνίας, την οικονομική ανάπτυξη του, τον μετασχηματισμό του από αγροτική σε τουριστική περιοχή ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης καθώς και οι προβληματισμοί για μία νέα μορφή εναλλακτικού τουρισμού αυτή του συνεδριακού τουρισμού.

Κεφαλαίο 1^ο: Τουρισμός και Τουριστική Ανάπτυξη

1.1 Ορισμός τουρισμού-τουρίστα

Όπως αναφέρθηκε και στον πρόλογο, στην οικονομία μιας χώρας εμπλέκονται πολλοί τομείς και ένας από αυτούς είναι αυτός του τουρισμού. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο συγκεκριμένος τομέας αποτελεί το **A** και το **Ω** στην οικονομία μιας χώρας.

Τι είναι όμως τουρισμός και τι τουρίστας ;

Είναι χαρακτηριστικό ότι έχουν δοθεί πολλοί ορισμοί σχετικά με τον τουρισμό.

Στο βιβλίο «Εισαγωγή εις την Θεωρίαν του Τουρισμού» ο συγγραφέας παραθέτει με εκτενή ανάλυση τον ορισμό του τουρισμού.

Συνεπώς, η προέλευση του όρου προέρχεται κυρίως από την αγγλική λέξη **TOURING**, η οποία σημαίνει επισκέπτομαι κάποια μέρη είτε από πλευράς αξιοθέατων είτε ως προς ευχαρίστηση.

Βέβαια, ο αγγλικός όρος που αναφέρθηκε παραπάνω έχει προέλευση από την γαλλική λέξη **TOUR**, η οποία έχει την σημασία του τριγυρίζω όπως ο γύρος του κόσμου.

Ο όρος **Touring** μεταφράστηκε στην ελληνική γλώσσα ως περιηγητισμός ο οποίος και διεθνώς καθιερώθηκε.

Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Ν.Αιγινήτης ¹ παρατήρησε ότι η λέξη *περιηγούμαι* δεν αποδίδει τον όρο τουρισμός.²

Τουρισμός καλείται η μετακίνηση από το γεωγραφικό περιβάλλον της μονίμου διαμονής σε μία άλλη γεωγραφικού περιβάλλοντος περιοχή, με πρόσκαιρη διακίνηση ατόμων είτε μεμονωμένα είτε συλλογικά, η οποία αποσκοπεί στην ικανοποίηση της ψυχικής επιθυμίας ή πνευματικής περιέργειας και στην δημιουργία οικονομικών δραστηριοτήτων.³

¹ Ν.ΑΙΓΙΝΙΤΟΥ: Γενικές αρχές Τουριστικής Επιστήμης. Αθήνα, 1929, σελ. 11

² Περιηγούμαι σημαίνει οδηγώ, ξεναγώ.

³ Σ.ΚΑΛΦΙΩΤΗ: Εισαγωγή στην Θεωρία του Τουρισμού. Αθήνα 1976. σελ. 44

Με βάση την παράθεση του παραπάνω ορισμού γίνεται παραδεκτό ότι ο ορισμός περιλαμβάνει τα παρακάτω καθοριστικά στοιχεία:

- Δύο ή περισσότερα Γεωγραφικά Περιβάλλοντα: Για την δημιουργία του Τουριστικού φαινομένου θα πρέπει να υπάρχουν τουλάχιστον δύο γεωγραφικά περιβάλλοντα.
Είναι χαρακτηριστικό ότι το πρώτο είναι εκείνο της μονίμου διαμονής, στο οποίο δημιουργείται η τουριστική ανάγκη ενός τουρίστα να επισκεφτεί ένα τουριστικό προορισμό- τόπος προέλευσης.
Το άλλο είναι εκείνο στο οποίο θα μεταβεί το διακινούμενο άτομο και εντός αυτού θα ικανοποιηθεί η τουριστική ανάγκη-τόπος προορισμού.
Το εκτός της μονίμου διαμονής γεωγραφικό περιβάλλον μπορεί να χαρακτηριστεί είτε σε ημεδαπός είτε αλλοδαπός τόπος προορισμού.
Αξιοσημείωτο είναι ότι ο τόπος προέλευσης θεωρείται γνωστός γεωγραφικός χώρος.
Η διευκρίνηση αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική γιατί με βάση αυτόν τον ισχυρισμό δεν συγχέεται ή έννοια του τουρισμού και δεν χρειάζεται να αναφερθούμε στο στάδιο της εξερεύνησης.

1.1.1 Διαστολή της έννοιας του τουρισμού

Ο τουρισμός είναι ένα πολυδιάστατο φαινόμενο το οποίο εμπεριέχει τα παρακάτω στοιχεία:

- Το Ανθρώπινο Στοιχείο:

Είναι ανεπιφύλακτα το πιο σημαντικό κομμάτι του ορισμού *χωρίς τον άνθρωπο δεν υπάρχει τουρισμός*.

«Γιατί στον άνθρωπο γεννιέται η ανάγκη για ικανοποίηση των ψυχικών του επιθυμιών και πνευματικών του περιεργειών».

Ο τουρισμός αποτελεί μία ανθρώπινη εκδήλωση στα πλαίσια των σημερινών κοινωνιών.

Αποτελεί μία μετάβαση, από ένα γεωγραφικό περιβάλλον σε ένα άλλο με κύριο σκοπό την ψυχαγωγία, την ξεκούραση.

- Την πραγματοποίηση του ταξιδιού

Ο τουρισμός έχει την δυνατότητα με τα δύο γεωγραφικά περιβάλλοντα (προέλευσης- προορισμού) να παρακινεί τον τουρίστα να επισκεφτεί ένα τόπο.

- Τον σκοπό του ταξιδιού

Ο σκοπός του ταξιδιού επηρεάζει το επίπεδο των τουριστικών δαπανών.

Για πολλά χρόνια, το ίδρυμα Υπαίθριας Αναψυχής και Τουρισμού του Πανεπιστημίου της Γιούτα, διεξάγει έρευνες στους επισκέπτες της πολιτείας της Γιούτα.

Ορισμένα αποτελέσματα έδειξαν ενδιαφέροντα καταναλωτικά μοτίβα για διαφορετικούς τύπους τουριστών.

Πτυχιική Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

Οι παραθεριστές με αυτοκίνητα, παρά το γεγονός ότι αναλογούν στις περισσότερες δαπάνες μέσα στην πολιτεία, ξόδευαν λιγότερα ανά άτομο και ανά επίσκεψη από τους επαγγελματικούς ταξιδιώτες.

Οι διαφορές στα καταναλωτικά αγαθά σχετίζονται και με το μέσο μεταφοράς που χρησιμοποιήθηκε για την είσοδο στην Πολιτεία.

Συγκεκριμένα οι τουρίστες που έμπαιναν στην πολιτεία με αεροπορικά μέσα μεταφορά, ξόδευαν πολύ περισσότερα, ανά επίσκεψη και ανά άτομο, από τους παραθεριστές με αυτοκίνητο.

Διαφορετικές ήταν όμως και οι κατηγορίες δαπανών.

Οι επαγγελματικοί ταξιδιώτες που έμπαιναν στην Γιούτα, με αεροπορικά μέσα ξόδευαν ένα μεγαλύτερο ποσοστό ανά δολάριο σε φαγητά, ξενοδοχεία και μεταφορές από ότι οι παραθεριστές.

Οι ταξιδιώτες αναψυχής δαπανούσαν ένα μεγαλύτερο ποσοστό ανά δολάριο σε αγαθά λιανικού εμπορίου, υπηρεσίες και αναψυχή από ότι οι επαγγελματικοί ταξιδιώτες.

Τα αποτελέσματα δείχνουν μία απόλυτη ανατροπή των καταναλωτικών μοτίβων ανάμεσα στον σκοπό του ταξιδιού για τους ανθρώπους με αυτοκίνητο και αυτούς που έμπαιναν στην πολιτεία με αεροπλάνο.

Μία εξήγηση για την ανατροπή αυτή στα καταναλωτικά μοτίβα, σχετίζεται με την ανομοιότητα στις δαπάνες βάσει του μέσου μεταφοράς και του σκοπού του ταξιδιού.

Ο διαφορετικός σκοπός του ταξιδιού αποκαλύπτει τον τρόπο με τον οποίο οι οικονομικές επιδράσεις να διακυμανθούν ανάλογα με τον τύπο των τουριστών που ερευνούνται.

Ταξιδιώτες Αναψυχής

	<i>Ιδιωτικό όχημα</i>		<i>Εμπορικές Αερομεταφορές</i>	
	<i>Δολάρια</i>	<i>Ποσοστό</i>	<i>Δολάρια</i>	<i>Ποσοστό</i>
Γεύματα	45264700	26	13569300	25
Διαμονή	40544400	22.5	14025900	25.9
Μεταφορές	58503700	32.5	9759200	18
Λιανικό Εμπόριο και Υπηρεσίες	29566600	16.4	11681200	21.6
Ψυχαγωγία	8834000	3.2	5153400	9.5
Σύνολο ανά επίσκεψη/ άτομο	39.95	N/A	177.03	N/A

Επαγγελματικοί Ταξιδιώτες

Πτοχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

Γεύματα	28576400	19.3	14067300	19.3
Διαμονή	19944300	13.5	16439400	13.5
Μεταφορές	30939700	20.9	13065100	13.5
Λιανικό Εμπόριο και Υπηρεσίες	67361800	45.6	5797300	45.6
Ψυχαγωγία	1021300	0.7	481100	0.7
Σύνολο ανά επίσκεψη/ άτομο	47.92	N/A	106.36	N/A

Πηγή: Stephen J. Page: Εισαγωγή στον Τουρισμό: Το τουριστικό Μάνατζμεντ στον 21^ο αι.

Για την ύπαρξη του τουρισμού, απαιτείται απαραίτητα η ψυχαγωγία.

Μέσα από τις ψυχαγωγικές δραστηριότητες δίνεται η δυνατότητα ικανοποίησης (σκοπός) των ψυχικών επιθυμιών και πνευματικών περιεργειών του ατόμου.

1.1.2 Ορισμός τουρίστα

Αναμφίβολα ο ανθρώπινος παράγοντας αποτελεί την βάση στον κλάδο του τουρισμού και αυτό γιατί από αυτόν δημιουργούνται οι τουριστικές ανάγκες και επιθυμίες, όμως ποιος είναι αυτός που παίρνει το χρήσιμα του τουρίστα;

Καταρχήν τουρίστας δεν είναι αυτός που έχει την ανάγκη να κάνει τουρισμό αλλά αυτός που μπορεί να ικανοποιήσει και να εκπληρώσει τις επιθυμίες του για τουρισμό.

Υπάρχουν δύο μεγάλες κατηγορίες τουριστών, αυτή των τουριστών που κάνουν εξωτερικό τουρισμό και αυτή με τουρίστες που κάνουν εσωτερικό τουρισμό.

Τουρίστες εξωτερικού προορισμού : Λόγω της πολυπλοκότητας του τουριστικού κλάδου δεν έχει ορισθεί ποτέ κάποιος ορισμός του τουρίστα που να καλύπτει όλες τις κατηγορίες τουρισμού. Ένας ορισμός που είχε διατυπωθεί το 1937 από την Επιτροπή Στατιστικών Εμπειρογνομόνων της Κοινωνίας των Εθνών όρισε τον τουρίστα σαν ένα άτομο που ταξιδεύει εκτός της χώρας της οποίας διαμένει μόνιμα και μένει σε αυτή για διάστημα περισσότερο των 24 ωρών και ότι ο σκοπός της επίσκεψης δεν έχει κερδοσκοπικό χαρακτήρα (business) .

Ο ορισμός αυτός παρόλο που αποσαφηνίζει την έννοια του τουρίστα αντιθέτως παραβλέπει τον τουρίστα που κάνει εσωτερικό τουρισμό.

Τουρίστες εσωτερικού τουρισμού : Ορίζεται ο τουρίστας ο οποίος φεύγει από την μόνιμη κατοικία του με σκοπό να επισκεφτεί ένα προορισμό ο οποίος απέχει 80,48 km από το σπίτι του για σκοπούς επαγγελματικούς, για ευχαρίστηση, χαλάρωση κ.α. Δεν αποκαλείται τουρίστας εσωτερικού τουρισμού αυτός που πηγαίνει καθημερινά σε κάποιο προορισμό της ίδιας απόστασης και χρησιμοποιεί για τη μετάβασή του ιδιωτικό ή δημόσιο μεταφορικό μέσο.

(Ηγουμενάκης 1999, σελ 64)

1.2 Ιστορία του τουρισμού

Η ιστορία του τουρισμού είναι ιδιαίτερα χρήσιμη όχι μόνο γιατί συμβάλλει στην κατανόηση του, αλλά και επειδή στο παρελθόν μπορούν να εντοπιστούν οι σπόροι της μελλοντικής ανάπτυξης του. Πολλές ιστορικές εφευρέσεις και καινοτομίες επηρεάζουν την σύγχρονη τουριστική δραστηριότητα. Εκεί εντοπίζονται πολλές υποδομές και ανωδομές, που δημιουργήθηκαν σε περιόδους παλαιότερης τουριστικής ανάπτυξης.

Είναι γεγονός ότι ένα μεγάλο μέρος της τουριστικής κληρονομιάς θεωρείται εξαιρετικά πολύτιμο, ιδιαίτερα όσον αφορά στην χωροταξία και την αρχιτεκτονική των τουριστικών θέρετρων.

1.2.1 Οι απαρχές του τουρισμού –τα τέσσερα στάδια

Προϊστορικός Τουρισμός

Το πρώτο από τα τέσσερα στάδια της τουριστικής ανάπτυξης αντιστοιχεί στην μακρά περίοδο, που μπορεί να χαρακτηριστεί ως προϊστορικός τουρισμός: τους μεσαιωνικούς χρόνους έως και τις αρχές του 17^{ου} αιώνα, όταν τα πρώτα δείγματα βιομηχανικής ανάπτυξης ξεκίνησαν να επηρεάζουν τον τρόπο ζωής που είχε καθιερωθεί ανά τους αιώνες. Η σταδιακή αύξηση του πλούτου, η διεύρυνση της τάξης των εμπορών, των επαγγελματιών, οι συνέπειες της Μεταρρύθμισης και η εκλαΐκευση της εκπαίδευσης τόνωσαν το ενδιαφέρον για τις ξένες χώρες οδήγησαν στην αποδοχή του ταξιδιού ως εκπαιδευτικό μέσο.

Μεταφορικά Μέσα

Μίλια Σιδηροδρομικών Γραμμών που κατασκευαστήκαν κατά την περίοδο 1835-1885

	1835	1845	1855	1865	1875	1885
Μ. Βρετανία και Ιρλανδία	471	3277	13411	21382	26803	30843
Γαλλία	176	883	5.535	13562	21547	32491
Γερμανία	6	2315	8352	14762	28087	37572
Αυστρο-Ουγγαρία		728	2145	5858	16860	22789
Ρωσία και Φινλανδία		144	1048	3940	19584	26847
Ιταλία		157	1211	4347	7709	10484
Βέλγιο	20	576	1349	2254	3499	4409
Ολλανδία και Λουξεμβούργο		153	314	865	1407	2804
Ελβετία		2	210	1322	1948	2850
Ευρώπη	673	8235	35185	75882	142494	195835

Πηγή: Ο Πίνακας παρατίθενται στο βιβλίο του A.J.Norval, *The Tourist Industry*, που εκδόθηκε από την εταιρία Sir Pitman and Sons Ltd., Λονδίνο, 1936

Η εποχή των σιδηροδρόμων αποτελεί το δεύτερο στάδιο τουριστικής ανάπτυξης, κατά το οποίο οι ατμομηχανές και τα ατμόπλοια ενίσχυσαν τις δυνατότητες για ταξίδια.

Η ταχεία ανάπτυξη του πληθυσμού και του πλούτου δημιούργησε μία νέα, τεράστια αγορά σε σύντομο χρονικό διάστημα.

Τότε επινοήθηκαν τα μαζικά ταξίδια, αναπτύχθηκαν οι τουριστικοί πόλοι αναψυχής και εγκαινιάστηκε το ταξιδιωτικό εμπόριο από τα τουριστικά γραφεία και τα ταξιδιωτικά πρακτορεία.

Τα τελευταία χρησιμοποιούσαν νέες μεθόδους μάρκετινγκ μέχρι τις μέρες μας.

Παρόλο που τα μεταφορικά μέσα έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του τουρισμού, δεν ήταν ο μοναδικός παράγοντας που οδήγησε σε αυτήν.

Επιπλέον, η εξέλιξη τους συνοδεύτηκε και από ορισμένα προβλήματα, καθώς υπήρχε περιορισμένος ή ανεπαρκής συντονισμός ανάμεσα στα σχέδια ανάπτυξης τους και στην τουριστική πολιτική- όπως και σήμερα.

Οι δύο αυτοί τομείς είναι ξεκάθαρα διαχωρισμένοι, αν και σχετίζονται μεταξύ τους, καθώς έχουν ορισμένες αλληλένδετες δραστηριότητες.

Η ανάπτυξη των καταλυμάτων και της υποδομής των τουριστικών θέρετρων συνήθως ακολουθούσε την επέκταση των μεταφορικών μέσων με σχετική καθυστέρηση και αβεβαιότητα.

Η Περίοδος του Μεσοπολέμου

Το τρίτο στάδιο της ανάπτυξης του τουρισμού αντιστοιχεί στη περίοδο του μεσοπολέμου, από το 1918 έως το 1939.

Η πορεία προς την ακμή της εποχής των σιδηροδρόμων και του ατμού διακόπηκε απότομα εξαιτίας του πρώτου Παγκόσμιου Πολέμου το 1914.

Ωστόσο, όπως συμβαίνει πάντοτε, ο πόλεμος λειτούργησε ως σημαντικό έναυσμα για ορισμένες τεχνολογικές εξελίξεις που αποδείχθηκαν ιδιαίτερα χρήσιμες μακροπρόθεσμα, όπως η ανάπτυξη των οδικών μεταφορών και των αερομεταφορών.

Πάντως, η εποχή αυτή αποτέλεσε κατά βάση την περίοδο ανάπτυξης των αυτοκινήτων.

Παράλληλα, εμφανίστηκαν πολλές καινοτομίες: στον τομέα του κοινωνικού τουρισμού η επέκταση της άδειας μετ' αποδοχών, η διεύρυνση της ποικιλίας των ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων και των δραστηριοτήτων του ελεύθερου χρόνου, τα κάμπινγκ και οι εκδρομές με τροχόσπιτα, η διάδοση των ξενώνων για νέους, οι φτηνές μεταφορές και οι εκδρομές με πούλμαν.

Επιπλέον, αυξήθηκαν σημαντικά τα ταξίδια στο εξωτερικό, τα οποία συχνά διοργάνωναν μη κερδοσκοπικοί ή φιλανθρωπικοί οργανισμοί.

Όμως, για μία ακόμα φορά, η επέκταση του τουρισμού και ο πειραματισμός περιορίστηκαν λόγω μεγάλης οικονομικής ύφεσης της δεκαετίας του '30 και τελικά διακόπηκαν εξαιτίας του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, το 1939- 1945.

✚ Η απογείωση της τουριστικής δραστηριότητας

Η περίοδος από το 1945, δηλαδή τα μεταπολεμικά χρόνια, μέχρι σήμερα αποτελεί το τέταρτο στάδιο τουριστικής ανάπτυξης, που αντιστοιχεί στην «απογείωση» της τουριστικής δραστηριότητας.

Αποτελεί περίοδο τεχνολογικών επαναστάσεων, μαζικής βιομηχανικής ανάπτυξης και αύξησης του καθαρού διαθέσιμου εισοδήματος.

Οι ριζικές αλλαγές του τρόπου ζωής, της διαπροσωπικής και συλλογικής επικοινωνίας άλλαξαν σημαντικά την κοινωνία, ενώ η ταχύτητα και η κλίμακα των αλλαγών αυτών αυξήθηκε σημαντικά.

Οι προσδιοριστικοί παράγοντες της τουριστικής ζήτησης ευνοούσαν περισσότερο από κάθε άλλη φορά τις δαπάνες σε ταξίδια και σε αναψυχή.

Η συνεχής αύξηση του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος, που ξεπέρασε το 3% ετησίως στα χρόνια ακμής της οικονομίας των χωρών του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης(ΟΟΣΑ), έδωσε ώθηση στην αύξηση των ταξιδιών με ρυθμό μεγαλύτερο του 6% ετησίως.

Ο τουρισμός αποδείχθηκε ιδιαίτερα ελαστικός όσον αφορά στο εισόδημα. Ύστερα από ένα συγκεκριμένο όριο εισοδήματος, με το οποίο ικανοποιούνται οι βασικές ανάγκες, το καθαρό διαθέσιμο εισόδημα στις πιο πλούσιες χώρες συνήθως δαπανάται σε πράγματα που παλαιότερα θεωρούνταν πολυτέλειες και περιττές υπηρεσίες. Σε αυτές τις χώρες, η αύξηση των ταξιδιωτικών δαπανών γίνεται με διπλάσιο ή και μεγαλύτερο από το ρυθμό ανάπτυξης του εθνικού εισοδήματος (ή ΑΕΠ). Φυσικά, αυτό δεν αποτελεί γενικό κανόνα, επειδή οι τάσεις στην ζήτηση και η μόδα μπορεί να αλλάξουν ριζικά και γρήγορα. Όμως, στην περίοδο απογείωσης του τουρισμού, ο νόμος αυτός φαίνεται να ισχύει με ελάχιστες εξαιρέσεις.

Ωστόσο, η μαζική ανάπτυξη του τουρισμού παρατηρήθηκε κυρίως στις εκβιομηχανισμένες χώρες (τις χώρες μέλη ΟΟΣΑ), οι οποίες είναι περίπου 25 σε αριθμό και βρίσκονται στην πλειοψηφία τους στην Ευρώπη.

Σύμφωνα, με τον WTO, η διεθνής τουριστική ροή, αυξήθηκε με ετήσιο ρυθμό 7,32% από το 1950 μέχρι το 1991. Οι χώρες του ΟΟΣΑ, όπου διαμένει λιγότερο από το ¼ του παγκοσμίου πληθυσμού, συγκέντρωσαν το 85% των διεθνών τουριστικών αφίξεων και περισσότερο από το 80% των παγκοσμίων τουριστικών δαπανών το 1991.

Η τεχνολογική πρόοδος στα μεταφορικά μέσα και στις άλλες μορφές επικοινωνίας ενίσχυσαν σημαντικά τους οικονομικούς παράγοντες που ευνοούσαν την επέκταση των τουριστικών δραστηριοτήτων. Η τηλεόραση, συγκεκριμένα, έκανε συνεχείς αναφορές στο ενδιαφέρον και στην ποικιλία που παρουσιάζουν τα μέρη ορισμένων χωρών. Σταδιακά, η έλξη που ασκούσαν οι διεθνείς προορισμοί υπερκέρασε το ενδιαφέρον για το εγχώριο τουριστικό προϊόν ή για την παραμονή στον τόπο μόνιμης κατοικίας. Το πλουσιότερο τμήμα του πληθυσμού ξεκίνησε να μετακινείται με εντατικούς ρυθμούς.

Συνεπώς, δημιουργηθήκαν νέοι τουριστικοί προορισμοί, οι οποίοι αντικατέστησαν τα παλαιότερα τουριστικά θέρετρα που ήταν προσβάσιμα με το τρένο. Τα ταξίδια σε μακρινούς προορισμούς σταδιακά έγιναν ιδιαίτερα δημοφιλή και προς το τέλος αυτής της περιόδου εξελίχθηκαν στο ταχύτερα αναπτυσσόμενο είδος ταξιδιών. Τα ταξίδια για επαγγελματικούς λόγους άλλαξαν την χάρη σε ένα δίκτυο επιχειρηματικών ταξιδιών που αναπτύχθηκε μεταξύ των βασικών πόλεων της Ευρώπης και της Αμερικής, ενώνοντας τις δύο ηπείρους. Μάλιστα, σταδιακά εμφανίστηκαν νέες μορφές τέτοιων ταξιδιών, με την ευρεία ανάπτυξη των *συνέδριων*, των *εμπορικών εκθέσεων* και του *τουρισμού κινήτρων*.

1.2.2 Επιτακτική ανάγκη μέτρησης της τουριστικής δραστηριότητας με στατιστική μέθοδο.

Αφού έχουμε συμφωνήσει με τον ορισμό του τουρισμού καθώς και στην παράθεση ιστορικών στοιχείων, ως μίας οντότητας και πώς αυτός συγκροτείται, αναπτύσσεται συχνά μία σειρά τεχνικών ορισμών στην προσπάθεια να προστεθεί ακρίβεια στην κλίμακα, τον όγκο και την σημασία του τουρισμού ως μίας παγκόσμιας δραστηριότητας.

Η μέτρηση του τουρισμού βοηθάει στην κατανόηση των προβλημάτων με τα οποία χρειάζεται να καταπιαστούν οι σχεδιαστές και αυτοί λαμβάνουν τις αποφάσεις σχεδιάζοντας τον τουρισμό και τα σενάρια για την ανάπτυξη του στο μέλλον.

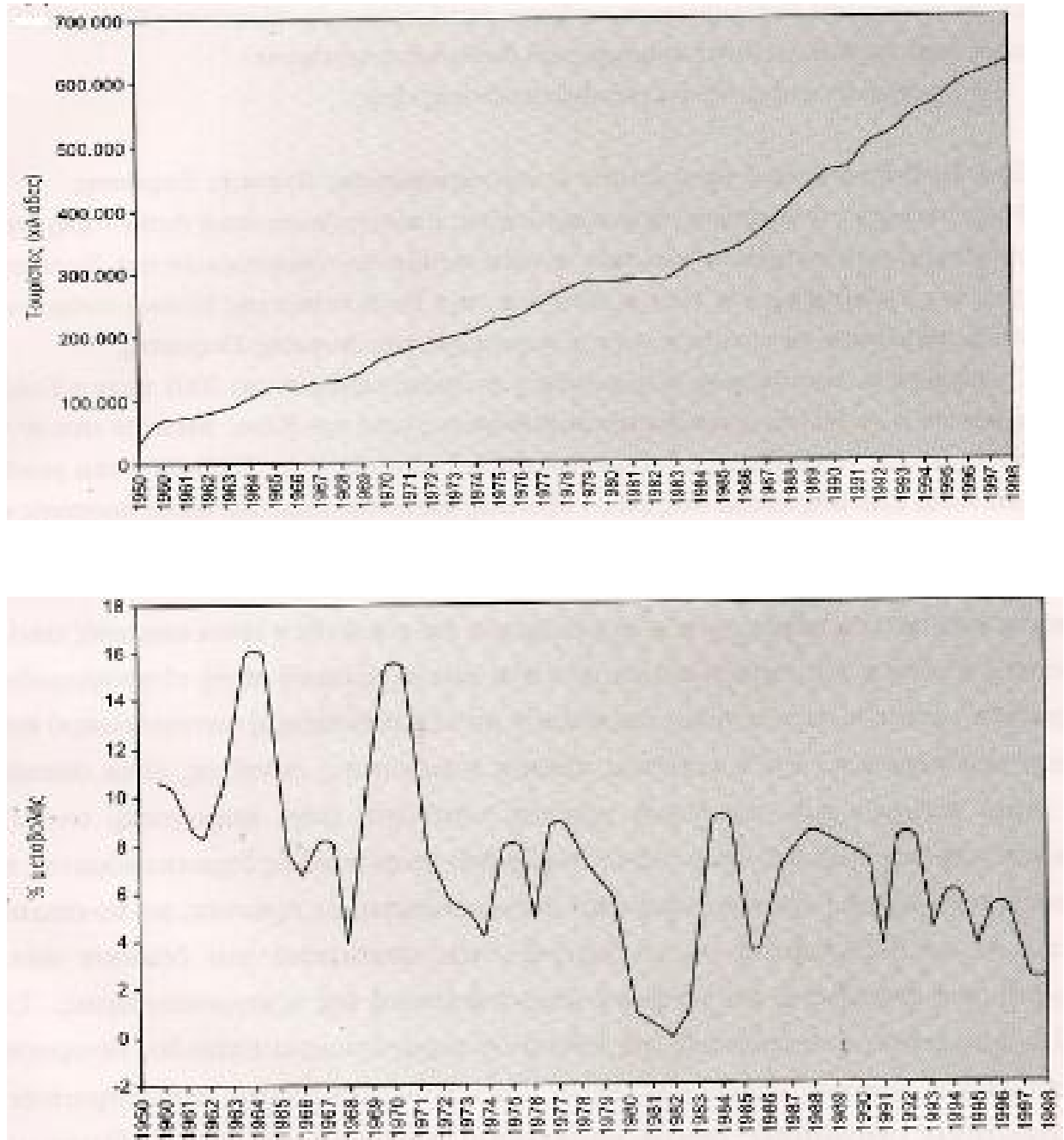
Υπάρχουν πέντε βασικοί λόγοι για τους οποίους η μέτρηση του τουρισμού είναι σημαντική:

- Για να κατανοήσουμε γιατί είναι σημαντικός και σε ποιο βαθμό για συγκεκριμένους προορισμούς, χώρες και περιοχές, σε όρους κλίμακας και αξίας των επισκεπτών
- Για να κατανοήσουμε πόσο σημαντικός είναι για τις χώρες σε όρους ισοζυγίου πληρωμών, καθώς πρόκειται για μία άδηλη εξαγωγή που δημιουργεί ξένο συνάλλαγμα και εισόδημα
- Για να βοηθήσουμε την τουριστική βιομηχανία και τις κυβερνήσεις στο σχεδιασμό και στην πρόβλεψη για το είδος της υποδομής που απαιτείται για την ανάπτυξη και την ευημερία του τουρισμού.
- Για να βοηθήσουμε να γίνει αντιληπτό ποιο είδος μάρκετινγκ απαιτείται για να προσεγγίσουμε τους τουρίστες ως καταναλωτές και ποιοι παράγοντες θα τους επηρεάσουν για να επισκεφτούν μια χώρα ή έναν προορισμό.
- Για να βοηθήσουμε την τουριστική βιομηχανία στο να λαμβάνει αποφάσεις σχετικά με το είδος της δράσης που χρειάζεται για την περαιτέρω ανάπτυξη αυτού του τομέα.

Σε ένα γενικό επίπεδο, η μέτρηση του τουρισμού μέσω της συλλογής, της ανάλυσης και της ερμηνείας των στατιστικών στοιχείων είναι απαραίτητη για την αξιοπιστία του όγκου, της κλίμακας, των επιπτώσεων και της αξίας του τουρισμού σε διάφορες γεωγραφικές κλίμακες, από το παγκόσμιο μέχρι το εθνικό επίπεδο και τους επί μέρους προορισμούς.

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

Παρακάτω παρατίθενται μία στατιστική έρευνα τουριστικής δραστηριότητας με βάση την χρονική εξέλιξη, συνολικές αφίξεις και ετήσιο ποσοστό μεταβολής.

Διάγραμμα 1.3: Η ανάπτυξη του διεθνούς τουρισμού από το 1950: α) συνολικές αφίξεις β) ετήσιο ποσοστό μεταβολής.

Πηγή: Στοιχεία ΠΟΤ

Το διάγραμμα 1.3 καταδεικνύει τις τάσεις στον παγκόσμιο τουρισμό από το 1950. Χρησιμοποιώντας τα ετήσια στατιστικά στοιχεία των αφίξεων από τον ΠΟΤ, δείχνει ότι οι διεθνείς τουριστικές αφίξεις δεν έχουν απλώς αυξηθεί ετησίως. Έχουν

παρατηρηθεί κάποιες χρονικές πτωτικές τάσεις στις τουριστικές αφίξεις με τις πιο πρόσφατες να οφείλονται στον αντίκτυπο της αρρώστιας του αφθώδη πυρετού στο Ηνωμένο Βασίλειο, στις τρομοκρατικές επιθέσεις στις ΗΠΑ στις 11 Σεπτεμβρίου 2001 και στο Μπαλί το 2002, σε άλλα τρομοκρατικά γεγονότα και σε παράγοντες όπως η οικονομική κρίση στην Αργεντινή, η ισοτιμία του αμερικάνικου δολαρίου και η σύγκρουση στην Μέση Ανατολή.

Με άλλα λόγια, μία σειρά παραγόντων επηρεάζουν τις τουριστικές αφίξεις σε διεθνές επίπεδο, γιατί ο τουρισμός είναι μία ιδιαίτερα ευμετάβλητη δραστηριότητα

Την ίδια στιγμή σημαντικά θρησκευτικά γεγονότα όπως το προσκύνημα στους ιερούς τόπους, ένα ταξίδι στην Μέκκα που οι περισσότεροι μουσουλμάνοι αναμένεται να το πραγματοποιήσουν μία φορά στην ζωή τους, είναι από τα πιο σημαντικά τουριστικά γεγονότα που συμβαίνουν κάθε χρόνο στον κόσμο και επίσης είναι εκδηλώσεις που αντέχουν στον χρόνο χωρίς μάλιστα να επηρεάζονται τόσο πολύ από τα εκρηκτικά κύματα σε σχέση με άλλες μορφές τουρισμού.

Περιοχή	Αφίξεις (Εκατομμύρια)
Αφρική	28,5
Αμερικάνικη Ήπειρος	
ü Βόρεια Αμερική	83,7
ü Καραϊβική	16,7
ü Νότια Αμερική	14,4
ü Κεντρική Αμερική	4,5
Ανατολική Ασία-Ειρηνικός	114,9
Ευρώπη	
ü Βόρεια Ευρώπη	42,2
ü Δυτική Ευρώπη	140,2
ü Κεντρική/Ανατολική Ευρώπη	76,3
ü Νότια Ευρώπη	127,1
ü Ανατολική Μεσόγειος	14,7
Νότια Ασία	6,0
Υφήλιος	688,5

Πίνακας 1.1: Διεθνείς Αφίξεις τουριστών κατά την περιοχή 2001(τροποποιημένο από στοιχεία του ΠΟΤ)

Πηγή: www.world-tourism.org, press releases

Ο πίνακας 1.1 παρουσιάζει τα πρόσφατα δεδομένα των αφίξεων κατά περιοχές σύμφωνα με τον ΠΟΤ και κάποιες από τις τάσεις, κατά την περιοχή του διεθνούς τουρισμού.

Ευρήματα

- ü Στο διεθνή τουρισμό επικρατούν οι προορισμοί της Δυτικής Ευρώπης
- ü Νέες Περιοχές τουριστικής δραστηριότητας, όπως η Ανατολική Ασία-Ειρηνικός αναμένεται να ξεπεράσουν την παραδοσιακή κυριαρχία της Δυτικής Ευρώπης.

ü Οι κυρίαρχοι προορισμοί, παγκοσμίως σε όρους αφίξεων το 2001 ήταν Γαλλία, Ισπανία, οι ΗΠΑ, η Ιταλία ακολουθούμενες από την Κίνα. Μεταξύ αυτών των προορισμών, οι αφίξεις αυξηθήκαν κατά 6,2% το 2000-2001 και μειώθηκαν κατά 12,6% στις ΗΠΑ εξαιτίας του αντίκτυπου της τρομοκρατικής επίθεσης της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 και άλλων παραγόντων.

Αυτοί οι 5 προορισμοί συγκεντρώνουν το 35,3% όλων των διεθνών αφίξεων, καταδεικνύοντας την κυριαρχία συγκεκριμένων χωρών στα παγκόσμια τουριστικά πρότυπα.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα οργανισμού συλλογής τουριστικών δεδομένων αποτελεί η εταιρία Mintel, στο Λονδίνο.

Μειονεκτήματα και προβλήματα από την μέτρηση της τουριστικής δραστηριότητας.

Λόγω της ραγδαίας ανάπτυξης της τουριστικής δραστηριότητας οι στατιστικές σχετικά με τα ταξίδια δέχονται πολλές επικρίσεις, εν μέρει επειδή οι κυβερνήσεις, που κατά βάση τις διεξάγουν, καθυστερούν πολύ να δημοσιεύσουν τα αποτελέσματα κάθε στατιστικής έρευνας. Τα τελευταία χρόνια, πολλά κράτη δεν έχουν εκσυγχρονίσει τα συστήματα τους για την καταγραφή της ταξιδιωτικής κίνησης και οι πολλές μέθοδοι που χρησιμοποιούσαν δεν είναι αποδοτικές, εξαιτίας της σταδιακής κατάρτησης των συνοριακών ελέγχων. Εξάλλου, η πρόθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να δημιουργήσει μία “Ευρώπη χωρίς σύνορα” αναμένεται να οδηγήσει τα παλιά συστήματα και τα αρχεία τους σε πλήρη αχρηστία.

Τα τυπικά προβλήματα που σχετίζονται με την μέτρηση του τουρισμού περιλαμβάνουν όπως διαπίστωσε και ο Latham (1989), τα ακόλουθα:

- ü Οι τουρίστες αποτελούν έναν παροδικό και υψηλής κινητικότητας πληθυσμό δυσκολεύοντας τις διαδικασίες στατιστικής δειγματοληψίας όταν προσπαθούμε να διασφαλίσουμε την στατιστική ακρίβεια και αυστηρότητα των μεθοδολογικών όρων.
- ü Η συνέντευξη μετακινούμενων πληθυσμών, όπως οι τουρίστες, συχνά γίνεται σε περίεργα περιβάλλοντα, συνήθως σε λιμάνια ή σε σημεία αναχωρήσεων ή αφίξεων, όπου υπάρχει περιβαλλοντικός θόρυβος που μπορεί να επηρεάσει τις απαντήσεις
- ü Άλλες μεταβλητές όπως ο καιρός μπορεί να επηρεάσουν τις απαντήσεις.

Ευτυχώς, η διενέργεια δειγματοληπτικών ερευνών και η μεγαλύτερη δραστηριοποίηση της τουριστικής βιομηχανίας, των τουριστικών οργανώσεων και των εταιριών διεξαγωγής ερευνών αγοράς έχουν αυξήσει σημαντικά τις διαθέσιμες πληροφορίες σχετικά με τον τουρισμό.

Πλέον, οι στατιστικές έρευνες δεν διεξάγονται μόνο από κράτη και δεδομένου ότι τα στοιχεία τους είναι ξεκάθαρα ταξινομημένα, ακόμα και όταν είναι τμηματικά, μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως κατευθυντήριες γραμμές και ως βάση για εκτιμήσεις.

Ένα από τα προβλήματα, ωστόσο που προκύπτει λόγω της μη συντονισμένης συλλογής στοιχείων είναι η δυσκολία πρόσβασης σε αυτά, τόσο οι εκτενείς έρευνες όσο και τα κέντρα τεκμηρίωσης είναι περιορισμένα σε αριθμό, ενώ η πρόσβαση στις πληροφορίες τους είναι συχνά δύσκολη, ειδικά όταν εκείνες, έχουν συγκεντρωθεί επί πληρωμή.

Οι ανάγκες των χρηστών των ταξιδιωτικών στατιστικών διαφέρουν μεταξύ τους. Επομένως, αντίστοιχα διαφέρουν και τα στατιστικά στοιχεία που προέρχονται από το κράτος, από τον ιδιωτικό τομέα ή από τις τουριστικές οργανώσεις.

Γενικά, τα κράτη αναζητούν πληροφορίες που θα καθοδηγήσουν την κυβερνητική πολιτική σε βάθος χρόνου αντί για βραχυπρόθεσμο χρονικό διάστημα, καθώς και για έρευνες και δείκτες της επίδρασης του τουρισμού στην εθνική οικονομία.

Τέτοιες γενικές μετρήσεις των τουριστικών τάσεων είναι μεν χρήσιμες για τον τουριστικό τομέα, όμως δεν τον βοηθούν σημαντικά.

Η βιομηχανία έχει ανάγκη από δεδομένα που θα συμβάλουν στο μάρκετινγκ, και στις νέες τεχνολογίες.

1.3 Τουριστική Ανάπτυξη

1.3.1 Έννοια τουριστικής ανάπτυξης

Η ανάπτυξη από την φύση της αποτελεί μία διαδικασία αλλαγής που μπορεί να ερμηνευτεί με ποικίλους τρόπους. Συνεπώς λόγω της ποικιλίας με την οποία εμφανίζεται η ανάπτυξη σε κάθε τουριστικό προορισμό, απαραίτητο είναι να έχει γίνει μία λεπτομερής διερεύνηση της ανάπτυξης ως μία διαδικασίας αλλαγής.

Η έννοια της ανάπτυξης χρησιμοποιείται από ποικίλους επιστημονικούς κλάδους όπως την γεωγραφία, την κοινωνιολογία, και την οικονομία καθένας από τους οποίους παρουσιάζει μία διαφορετική διεπιστημονική προσέγγιση της θεωρίας και της μεθοδολογίας στην ανακάλυψη και στην χρήση του όρου. Συνεπώς, υπάρχει μία σύγχυση στον ορισμό του όρου ανάπτυξη που οφείλεται κυρίως στους παρακάτω λόγους.

Το πλήθος των επιθέτων που έχουν κατά καιρούς χρησιμοποιηθεί για να ορίσουν την ανάπτυξη (οικονομική κα)

Την έλλειψη ξεκάθαρης διαφοροποίησης μεταξύ της έννοιας της ανάπτυξης και των διαφόρων άλλων όρων που σχετίζονται με τις αλλαγές που επέρχονται από την ανάπτυξη όπως εξάρτηση, εκσυγχρονισμού και εκβιομηχάνιση.

Τις ομάδες του πληθυσμού που απευθύνεται η ανάπτυξη όπως χαμηλά εισοδηματικά στρώματα

Τις τοποθετήσεις των επιστημόνων που ασχολούνται με την ανάπτυξη και τις αποκλίσεις που υπάρχουν στις απόψεις τους και που έχουν εκδηλωθεί κατά το πέρασμα του χρόνου.

Τις διάφορες αλλαγές που εμφανίζονται κατά καιρούς στους σκοπούς των διαφόρων αναπτυξιακών προγραμμάτων.

Οι Friedman και Oppermann και Chon θεωρούν την ανάπτυξη ως έναν από τους πιο ολισθηρούς όρους στην γλώσσα μας και ως μια εξελικτική διαδικασία με ποικίλους θετικούς αντίκτυπους. Όπως δηλώνει ο Friedmann:

‘Η ανάπτυξη δηλώνει πάντοτε κάτι, μια ανθρωπινή οντότητα, μια κοινωνία μια ιδέα, μια οικονομία, μια δεξιοτεχνία. Συνδέεται συχνά με λέξεις όπως υπό η υπέρ η ισόρροπη πολύ λίγη πάρα πολύ η επαρκής (Όλες αυτές τις λέξεις) προτείνουν ότι η ανάπτυξη έχει μια δομή και ότι ο ομιλητής έχει κάποια ιδέα για το πώς αυτή η δομή οφείλεται να αναπτυχθεί. Τείνουμε επίσης να θεωρήσουμε την ανάπτυξη ως μια διαδικασία αλλαγής ως μια πολύπλοκη διαδικασία που είναι εν μέρει θεμιτή η τουλάχιστον επαρκής.

1.3.2 Τουριστική Ζήτηση και Προσφορά

1.3.2.1 Τουριστική Ζήτηση

Η τουριστική ζήτηση έχει οριστεί με διάφορους τρόπους όπως:

“ Ο συνολικός αριθμός ατόμων που ταξιδεύουν, ή επιθυμούν να ταξιδέψουν, για να χρησιμοποιήσουν τις τουριστικές εγκαταστάσεις και τις υπηρεσίες των τόπων που βρίσκονται μακριά από τα μέρη που δούλευαν και κατοικούν (Mathieson and Wall, 1982:1)

Είδη Τουριστικής Ζήτησης:

- Ενεργός ή Πραγματική Ζήτηση: Σύνολο των ατόμων που συμμετέχουν στον τουρισμό και συνήθως εκφράζεται ως ο αριθμός των ταξιδιωτών.
- Συγκαλυμμένη ζήτηση: Αποτελείται από τον πληθυσμό που δεν μπορεί να ταξιδέψει εξαιτίας των καταστάσεων. Μερικές φορές αναφέρεται ως δυνητική ζήτηση.
- Μη Ζήτηση: αποτελεί μία ξεχωριστή κατηγορία για τον πληθυσμό που δεν επιθυμεί να ταξιδέψει και αυτούς που δεν μπορούν να ταξιδέψουν λόγω ασθένειας.

1.3.2.2 Τουριστική Προσφορά

Ο Sesa (1983) τα στοιχεία της προσφοράς τουριστικών υπηρεσιών από τις επιχειρήσεις ως ακολούθως:

- Τουριστικοί Πόροι, που περιλαμβάνουν και τους φυσικούς και τους ανθρώπινους πόρους μίας περιοχής.
- Γενική τουριστική υποδομή, που συμπεριλαμβάνει τη μεταφορική και τηλεπικοινωνιακή υποδομή.
- Εγκαταστάσεις υποδομής, για την υποδοχή των φιλοξενουμένων, που περιλαμβάνουν διαμονή, μονάδες εστίασης και ποτού και διαμερισμάτων/ συγκροτήματα κατοικίας.
- Εγκαταστάσεις διασκέδασης και αθλητισμού, που συγκεντρώνουν το τουριστικό ενδιαφέρον

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

- Τουριστικές υπηρεσίες υποδοχής, που περιλαμβάνουν ταξιδιωτικά πρακτορεία, τουριστικά γραφεία, εταιρίες ενοικίασης αυτοκινήτων, ξεναγούς μεταφραστές και ταξιδιωτικούς μανάτζερ.

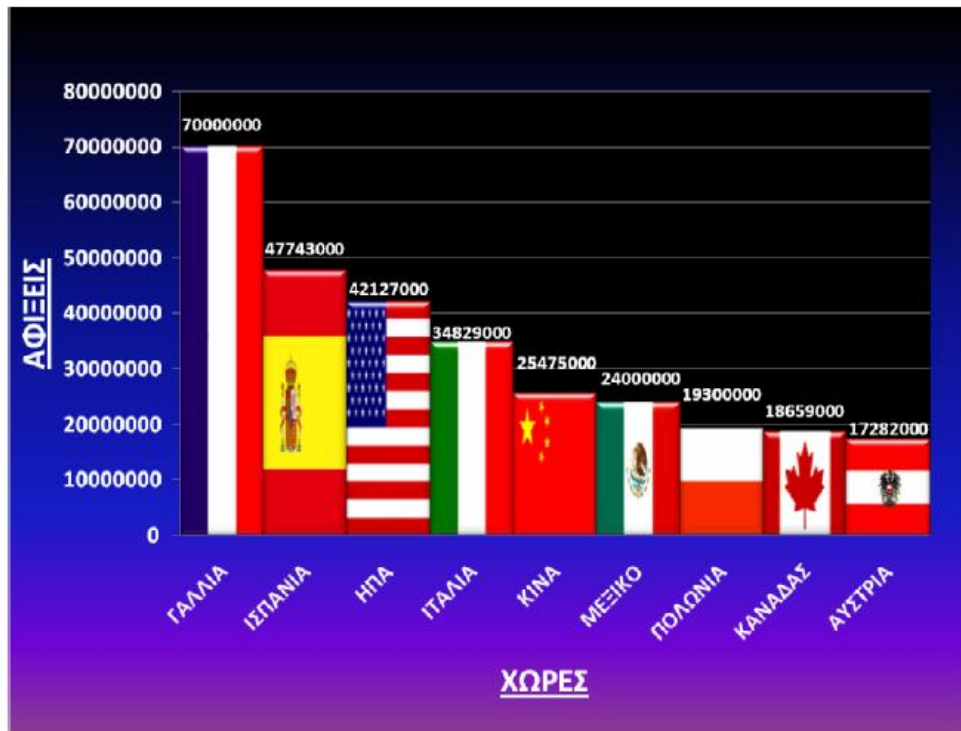
Τα παραπάνω στοιχεία υπογραμμίζουν το εύρος της τουριστικής προσφοράς.

Είναι χαρακτηριστικό ότι η τουριστική ζήτηση και προσφορά αποτελούν πολύ σημαντικά στοιχεία για την ύπαρξη της τουριστικής ανάπτυξης.

Στο παρακάτω διάγραμμα μπορούμε να προσδιορίσουμε τις τουριστικές αφίξεις καθώς και τους 10 δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς παγκοσμίως.

Σχήμα 1: Διεθνείς τουριστικές αφίξεις κατά την περίοδο 1950-2020

Σχήμα 2: Δέκα δημοφιλέστεροι τουριστικοί προορισμοί παγκοσμίως

1.4 Το μέλλον του τουρισμού

Όπως δείχνουν όλες οι ενδείξεις, η αγορά θα εξακολουθήσει και μελλοντικά να παρουσιάζει μια ευμεταβλησία. Επομένως, έγκειται σε όσους εμπλέκονται στο κύκλωμα παροχής του τουριστικού προϊόντος να προσαρμόσουν τα προϊόντα και το marketing, ώστε να ανταποκριθούν στις νέες συνθήκες. Η ευρωπαϊκή επιτροπή τουρισμού καταγράφει ακολούθως τις νέες τάσεις. Ενώ υπάρχουν ζητήματα ασφάλειας που συνεχίζουν να απασχολούν ορισμένες αγορές, είναι εμφανές ότι οι άνθρωποι συνηθίζουν να ζουν σε έναν ανασφαλή κόσμο. Επίσης, η τουριστική αγορά εμφανίζει ταχύτερους ρυθμούς ανάκαμψης μετά από συμβάντα που ανακόπτουν περιστασιακά τον τουρισμό. Οι άνθρωποι θα συνεχίζουν να κάνουν πιο συχνά, αλλά μικρότερης διάρκειας ταξίδια, όμως και η ζήτηση για μακροχρόνια ταξίδια βρίσκεται σε τροχιά ανόδου. Η αύξηση της ζήτησης για τις χαμηλού κόστους αεροπορικές εταιρίες ήταν πρωτοφανής και αναμένεται να συνεχιστεί, καθώς οι άνθρωποι συνεχίζουν να ψάχνουν για χαμηλές τιμές. Οι τουρίστες πολλές φορές δεν επιλέγουν απλώς ένα συγκεκριμένο προορισμό, αλλά αναζητούν μία τουριστική εμπειρία. Αυτό σημαίνει ότι οι οργανισμοί διαχείρισης προορισμού θα πρέπει να είναι πιο δημιουργικοί στις προωθητικές τους ενέργειες. Η ζήτηση για αυθεντικές εμπειρίες, όπως για επαφή με την τοπική κουλτούρα και τη φύση, θα συνεχίσει να αυξάνεται ιδίως μεταξύ των ομάδων μεγαλύτερης ηλικίας. Οι καταναλωτές είναι λιγότερο πιστοί στους προμηθευτές τους και είναι αυξανόμενα απρόβλεπτοι στη συμπεριφορά τους, όπως, για παράδειγμα, στο συνδυασμό των τουριστικών προϊόντων. Αν και οι σημαντικότεροι τουριστικοί όμιλοι θεωρούν ότι το τουριστικό πακέτο απέχει πολύ από την εξαφάνισή του ακόμη και αν η ζήτηση για προσωποποιημένες λύσεις είναι αυξημένη, αυτοί που θα κυριαρχήσουν στο μέλλον

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

θα είναι οι προορισμοί και οι προμηθευτές που αναπτύσσουν φιλικά προς το χρήστη web sites, τα οποία παρέχουν τη δυνατότητα άμεσου booking και δυναμικά πακέτα. (www.touristpress.com)

Κεφάλαιο 2^ο : Οι Επιδράσεις του Τουρισμού

Ο τουρισμός όπως ειπώθηκε και στο προηγούμενο κεφάλαιο στις μέρες μας αποτελεί ένα κοινωνικό φαινόμενο και αυτό λόγω του ότι ο σύγχρονος άνθρωπος έχει και αισθάνεται την ανάγκη να κάνει κάποιας μορφής τουρισμό σχεδόν κάθε χρόνο σε μια προσπάθεια να ξεφεύγουν από την καθημερινή ρουτίνα που ζει.

Ο τουρισμός είναι η βιομηχανία πάνω στην οποία πολλές χώρες επενδύουν πολλά λεφτά ούτως ώστε να αναπτύσσονται συνεχώς τουριστικά με στόχο την προσέλκυση μεγάλου αριθμού τουριστών στην προσπάθεια τους να δημιουργήσουν μια καλή οικονομία.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Ντουμπάι το οποίο πριν από δέκα χρόνια ήταν απλά μια έρημος ενώ μετά από μία δεκαετία εξελίχθηκε σε μια οικονομική αυτοκρατορία και ένας από τους δημοφιλέστερους τουριστικούς προορισμούς στον κόσμο.

Οι τουριστικές επενδύσεις οι οποίες έγιναν ωφέλησαν τον τόπο με πολύ σημαντικές τουριστικές υποδομές.

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο μας ενδιαφέρουν να προσεγγίσουμε τις επιδράσεις που έχει ο τουρισμός είτε αρνητικές είτε θετικές.

Συνεπώς θα μπορούσαμε να αναφέρουμε σε γενικό επίπεδο ότι οι επιδράσεις χωρίζονται σε τρεις βασικές κατηγορίες :

- Û Οικονομικές
- Û Περιβαλλοντικές
- Û Κοινωνικές
- Û Πολιτιστικές

Τέλος σημαντικό στοιχείο αποτελεί το γεγονός ότι οι επιδράσεις του τουρισμού θα εξεταστούν με βάση τις περιφερειακές και τις μη-βασικές οικονομίες ούτως ώστε να καταλάβουμε το φάσμα της τουριστικής βιομηχανίας.

Περιφερειακές Οικονομίες

Ένας από τους κύριους στόχους της μελέτης των περιφερειακών οικονομιών, είναι η καλύτερη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο ο τουρισμός επηρεάζει μία οικονομία.

Κάτι τέτοιο είναι εφικτό, μόνο όταν οριστεί μία περιοχή οικονομικής επίδρασης. Αν υπάρχει κάποια επίδραση, θα πρέπει να αφορά κάτι ή κάποιον.

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

Σε γενικές γραμμές, ο τουρισμός ερευνάται σε σχέση με τις επιπτώσεις του σε κάποια προκαθορισμένη κοινότητα, που γίνεται η περιφέρεια οικονομικής επίδρασης.

Όμως, μία κοινότητα που ορίζεται βάσει των πολιτικών της συνόρων, μπορεί να μην εκπροσωπεί απόλυτα μία περιοχή ή μία περιοχή επίδρασης και αν λάβουμε υπόψη ότι οι οικονομικές επιπτώσεις υπολογίζονται καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο, τότε έχουμε μία τοπικιστική αντίληψη που συνήθως εμποδίζει την εμφάνιση επιτυχημένης τουριστικής ανάπτυξης.

Οι κοινότητες δεν είναι παρά ένα υποσύστημα σε έναν αριθμό υποσυστημάτων που ορίζουν τις περιφερειακές οικονομίες.

Μπορεί να είναι αρκετά μεγάλες ώστε να θεωρούνται από μόνες τους περιφέρειες, όμως συνήθως προσφέρουν τα απαραίτητα συστατικά για μία ευρύτερη λειτουργική περιφέρεια.

Βασικές-Μη Βασικές Οικονομίες

Οι επιχειρήσεις χωρίζονται σε δύο τύπους, τις βασικές και τις μη-βασικές.

Η βασική επιχείρηση είναι εκείνη που πουλάει την πλειοψηφία των προϊόντων της έξω από την περιφέρεια.

Οι μη βασικές επιχειρήσεις προσφέρουν αγαθά και υπηρεσίες σε άλλες επιχειρήσεις μέσα στην περιφέρεια ή στους κατοίκους της περιφέρειας.

Για να θεωρηθεί μία επιχείρηση μη-βασική, τα χρήματα που λαμβάνει για τα προϊόντα της προέρχονται κυρίως μέσα από την περιφέρεια.

Ουσιαστικά οι μη βασικές υπάρχουν επειδή οι βασικές βιομηχανίες δημιουργούν θέσεις εργασίας και ωθούν την ανάπτυξη της περιφέρειας.

2.1 Οικονομικές Επιδράσεις

Οι Οικονομικές επιδράσεις που έχει ο τουρισμός είναι πολλαπλές και μπορούν να εντοπιστούν στα παρακάτω σημεία:

- ✚ Η συμβολή του τουρισμού στη διαμόρφωση του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος
- ✚ Η δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης στον τουρισμό και σε άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας
- ✚ Η τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας στην περιφέρεια μέσω του τουρισμού
- ✚ Η πραγματοποίηση σημαντικών επενδύσεων κεφαλαίου
- ✚ Οι διαθρωτικές αλλαγές που επιφέρει ο τουρισμός στην οικονομία.

Η συμβολή του τουρισμού στη διαμόρφωση του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος

Η συμβολή του τουρισμού στην διαμόρφωση του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος είναι πολλαπλή αφού υπολογίζεται με την αποτίμηση των δαπανών σε τρέχουσες τιμές που πραγματοποιούν οι τουρίστες τόσο για εσωτερικό όσο και για διεθνή τουρισμό και φυσικά αφού στην συνέχεια αφαιρεθούν τα αγαθά και οι υπηρεσίες που αγοράστηκαν από τον κλάδο οικονομικής δραστηριότητας.

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

Είναι χαρακτηριστικό ότι η σημασία των τουριστικών δαπανών στην οικονομική απόδοση μιας χώρας μπορεί να αποτιμηθεί μεταξύ άλλων και μέσα στην διαμόρφωση του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος.

Το ποσό του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος που διοχετεύεται από δαπάνες που πραγματοποιούν σε μία χώρα υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών οι επισκέπτες της, συνίσταται από το εισόδημα αυτό μείον τα κόστη που συνεπάγεται η παροχή υπηρεσιών φιλοξενίας σε αυτούς και όχι μόνο.

Για τις χώρες που δεν διαθέτουν αναπτυγμένο εσωτερικό τουρισμό το μέτρο μπορεί να έχει μεγαλύτερο ενδιαφέρον από ότι η απεικόνιση μιας συνδυασμένης συμβολής του εσωτερικού και διεθνούς τουρισμού στο ακαθάριστο εθνικό προϊόν.(Αυτό ισχύει για τις αναπτυσσόμενες χώρες)

Στις περισσότερες αναπτυγμένες χώρες κρίνεται απαραίτητο να συμπεριλαμβάνονται στον υπολογισμό του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος και τα έσοδα από τον εσωτερικό τουρισμό και αυτό γιατί αυτές διαμορφώνουν το ποσοστό των συνολικών τουριστικών εσόδων.

Με βάση τα παραπάνω καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η συμβολή τουρισμού στην διαμόρφωση του ακαθάριστου εθνικού προϊόντος αποτελεί χωρίς άλλο ένα χρήσιμο μέτρο για την αξιολόγηση της οικονομικής σημασίας του τουρισμού.

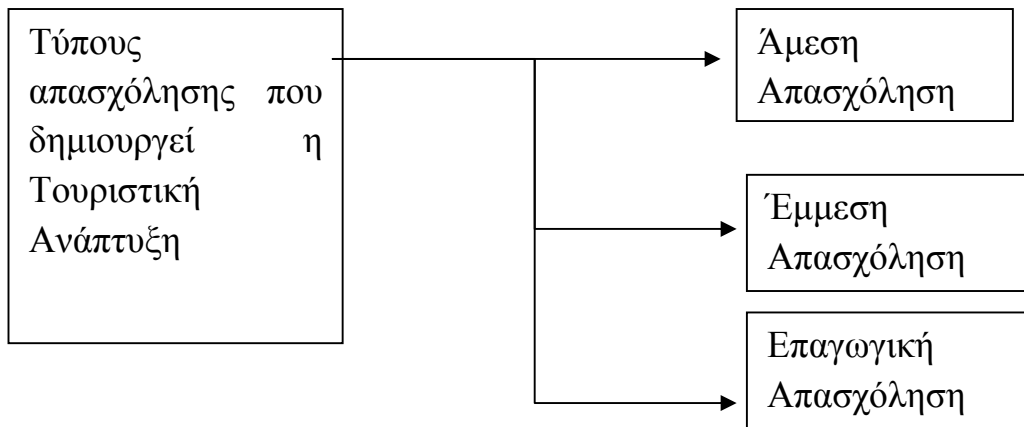
Η δημιουργία ευκαιριών απασχόλησης στον τουρισμό και σε άλλους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας

Η ανάπτυξη του τουρισμού είναι στενά συνυφασμένη με την δημιουργία θέσεων απασχόλησης σε διάφορους κλάδους τουριστικής και οικονομικής δραστηριότητας .

Τρεις τύποι απασχόλησης δημιουργούνται βασικά από την ανάπτυξη της τουριστικής δραστηριότητας . Πιο συγκεκριμένα:

- ü Άμεση Απασχόληση: Προκύπτει από τις παραγωγικές μονάδες της τουριστικής βιομηχανίας
- ü Έμμεση Απασχόληση: Προκύπτει από δραστηριότητες της τουριστικής προσφοράς.
- ü Επαγωγική Απασχόληση: Αυτή είναι η επιπλέον απασχόληση που προκύπτει από τις επιδράσεις του πολλαπλασιαστή του τουριστικού εισοδήματος, καθώς οι ντόπιοι κάτοικοι ξανά ξοδεύουν τα επιπλέον χρήματα που κέρδισαν.

Διάγραμμα 2.1

Συμπεράσματα:

1. Η απασχόληση και οι επιδράσεις του εισοδήματος συνδέονται στενά μεταξύ τους πλην όμως όχι απόλυτα.
2. Οι επιδράσεις του τουρισμού στην απασχόληση επηρεάζονται από τον τύπο της τουριστικής δραστηριότητας.
3. Οι επιδράσεις του τουρισμού στην απασχόληση επηρεάζονται από τους τύπους των δεξιοτήτων που είναι διαθέσιμες επιτοπίως.
4. Οι επιδράσεις του τουρισμού στην απασχόληση συχνά συγκαλύπτονται.
5. Η απασχόληση στον τουρισμό είναι κατά μεγάλο μέρος εποχιακή και συμβάλλει σε διακυμάνσεις της ανεργίας σε μια χώρα υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών σε όλα τα επίπεδα και συγκεκριμένα σε εθνικό, τοπικό και περιφερειακό επίπεδο.
6. Οι περισσότερες επίσημες στατιστικές για την απασχόληση καλύπτουν κατά κανόνα μόνο τους απασχολούμενους στην τουριστική βιομηχανία και όχι τους αυτοαπασχολούμενους σε αυτήν, αλλά ούτε και τους εργοδότες.

Η τόνωση της οικονομικής δραστηριότητας στην περιφέρεια μέσω του τουρισμού

Ο τουρισμός είναι μία βιομηχανία κατάταξης και υπηρεσιών. Πολλοί τουρίστες αγοράζουν αγαθά και υπηρεσίες που αγοράζονται και από τους τοπικούς κατοίκους.

Πολύ συχνά, η αξία μίας τουριστικής δαπάνης παραβλέπεται επειδή θεωρείται πως δεν προσφέρουν βασικό εισόδημα στην περιφέρεια.

Όμως αν χρησιμοποιήσουμε το κριτήριο του ποσοστού πωλήσεων που προέρχονται από εξωγενείς πηγές, ο τουρισμός είναι για την περιφέρεια μία βασική επιχείρηση.

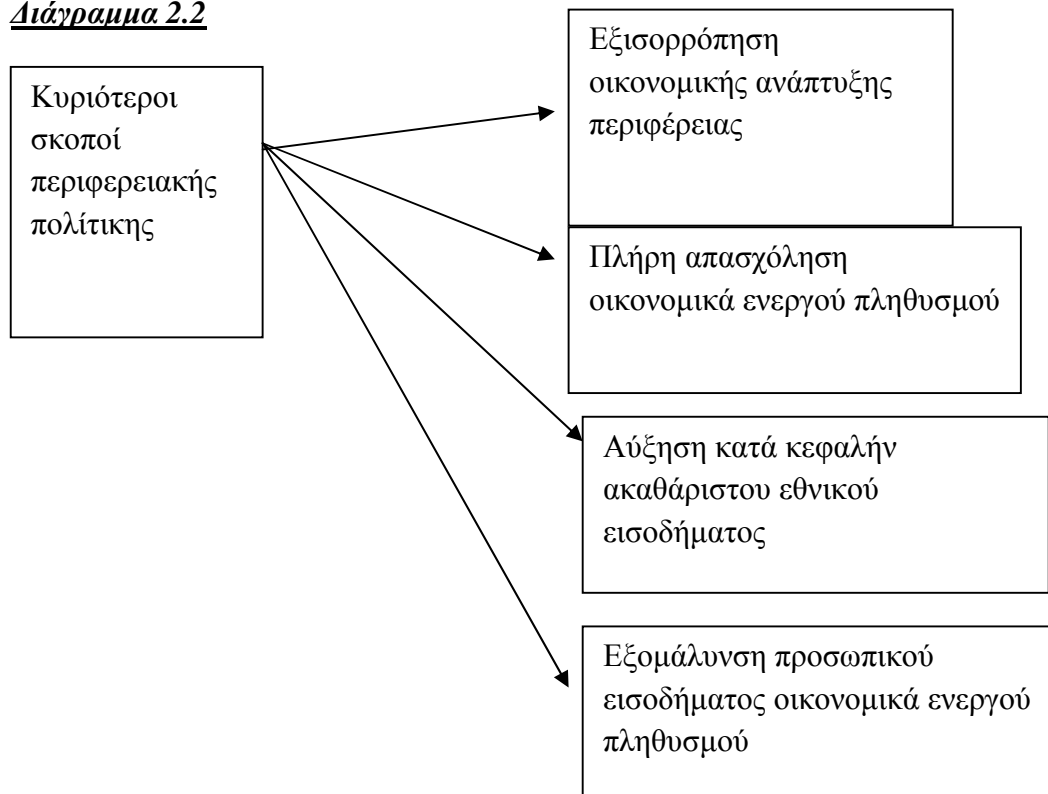
Οι αγορές γίνονται με χρήματα που δεν προέρχονται από την περιφέρεια και η εμπειρία του κάθε ανθρώπου γίνεται ένα εξαγωγίμο προϊόν.

Όμως επειδή δεν γίνονται όλες οι τουριστικές αγορές σε βασικές επιχειρήσεις η σημασία της βιομηχανίας αυτής για την περιφέρεια δεν λαμβάνει την πρέπουσα προσοχή.

Το περιφερειακό πρόβλημα που εμφανίζεται από χώρα σε χώρα και από περιφέρεια σε περιφέρεια με διαφορετική μορφή και ένταση.

Στην πραγματικότητα όλες οι περιφέρειες χαρακτηρίζονται από ένα μακρότερο και μεγαλύτερο βαθμό προβληματικότητας, που για να μπορέσει να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά, πρέπει οπωσδήποτε να εφαρμοστεί μια ανάλογη περιφερειακή πολιτική.

Διάγραμμα 2.2

Η πραγματοποίηση σημαντικών επενδύσεων κεφαλαίου

Η ανάπτυξη του τουρισμού γενικά προϋποθέτει την πραγματοποίηση σημαντικών επενδύσεων κεφαλαίου τόσο εκ μέρους του δημοσίου όσο και εκ μέρους του ιδιωτικού τομέα.

Και οι μεν δημόσιες επενδύσεις είναι απαραίτητες για την εκτέλεση έργων τουριστικής υποδομής, οι δε ιδιωτικές επενδύσεις είναι και εκείνες εξίσου σημαντικές για την εκτέλεση έργων ανωδομής.

Πολλές φορές όμως συμβαίνει οι επενδύσεις που πραγματοποιούνται από το δημόσιο και την ιδιωτική πρωτοβουλία για την τουριστική ανάπτυξη ενός τόπου να μην επαρκούν για την ανάπτυξη του.

Σε αυτές τις περιπτώσεις γίνεται προσφυγή σε ξένους επενδυτές, προκειμένου να εξασφαλιστούν τα επιπρόσθετα κεφάλαια.

Η τουριστική επένδυση αποτελεί χωρίς άλλο το δεύτερο σημαντικό στοιχείο της συνολικής τουριστικής δαπάνης μετά την τουριστική κατανάλωση χρήσης.

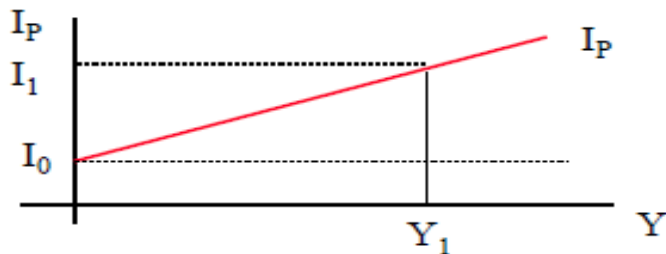
Τουριστική Επένδυση= Δημιουργία Τουριστικού Κεφαλαίου.

Ιδιωτική Τουριστική Επένδυση: Εξαρτάται βασικά από τα κέρδη που προσδοκούν οι επενδυτές να πραγματοποιήσουν καθώς και:

- ü Ρυθμός ανάπτυξης παραγωγικών μονάδων
- ü Κόστος αγοράς
- ü Κόστος χρηματικού κεφαλαίου
- ü Κρατική πολιτική για την τόνωση της επενδυτικής δραστηριότητας.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να εκφραστεί και η ιδιωτική τουριστική επένδυση συνάρτηση του εισοδήματος του επενδυτή.

Σε αυτήν την περίπτωση η σχέση μεταξύ ιδιωτικής τουριστικής επένδυσης και εισοδήματος του επενδυτή είναι αυτή όπως απεικονίζεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Πηγή: <http://www.bankofgreece.gr/BogEkdoseis.pdf>

Παρατηρούμε μία ευθεία γραμμή παράλληλη προς τον οριζόντιο άξονα στο ύψος της τιμής της ιδιωτικής τουριστικής επένδυσης. (ευθεία I_0), που παριστάνει την ιδιωτική τουριστική επένδυση ύψους I_0 .

Αυτό απλά υποδηλώνει το πόσο είναι διατεθειμένος να ξοδέψει για όλα τα επίπεδα εισοδήματος.

Σε περίπτωση όμως που ο επενδυτής σκοπεύει να αυξήσει το ποσό που θα επενδύσει στον τουρισμό, τότε μετατοπίζεται η συνάρτηση της επένδυσης προς τα πάνω. (I_P) [I_1, I_P]

Οι διαθρωτικές αλλαγές που επιφέρει ο τουρισμός στην οικονομία

Η ανάπτυξη του τουρισμού σε μια χώρα είναι πολύ πιθανό να συνοδεύεται και από διαθρωτικές αλλαγές στην οικονομία της.

Ενδεχομένως, να οφείλεται αυτό και στο γεγονός ότι ο τουρισμός και πολλοί άλλοι κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας να μην ασκούν μεταξύ τους αρνητικές αλληλεπιδράσεις σε ότι αφορά την επέκταση της παραγωγικής δραστηριότητας.

Παρόλα αυτά είναι αναγκαίο να θεωρείται σαν δεδομένο, ότι η εκβιομηχάνιση του τουρισμού αποτελεί συστατικό στοιχείο της οικονομικής ανάπτυξης και του εκσυγχρονισμού μιας χώρας.

Οι μεγαλύτερες αλλαγές στην οικονομία πολλών χωρών πραγματοποιήθηκαν όταν από αγροτικές εκβιομηχανίστηκαν, όπου ο τουρισμός άρχισε να έχει σημαντικό ρόλο.

Με βάση τα προαναφερθέντα καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η ανάπτυξη του τουρισμού συμβάλλει στην συγκράτηση του πληθυσμού της υπαίθρου.

Επίσης, με την κατάλληλη τουριστική πολιτική τονώνεται η οικονομική δραστηριότητα ενός τόπου, με αύξηση του εισοδήματος του οικονομικά ενεργού πληθυσμού και κατ' επέκταση στην βελτίωση του βιοτικού επιπέδου.

2.1.2 Οικονομικές Επιπτώσεις

2.1.2.1 Τύποι Οικονομικών Επιπτώσεων

Η παρατήρηση της ροής των τουριστικών χρημάτων μέσα σε μία περιφερειακή οικονομία, συμβάλλει στην αποσαφήνιση της σημασίας της βιομηχανικής κατάταξης.

Οι πωλήσεις που γίνονται στους τουρίστες διαμορφώνουν ένα βασικό εισόδημα για την περιφέρεια, που χαρακτηρίζεται ως «άμεση οικονομική επίπτωση». Όμως οι υπολογισμοί της άμεσης οικονομικής επίπτωσης δεν αξιολογούν με ακρίβεια την γενική σημασία του τουρισμού για την περιφέρεια. Μία περιφέρεια μπορεί να λαμβάνει περισσότερα χρήματα από τον τουρισμό της σε σχέση με κάποια άλλη, όμως να επωφελείται λιγότερο από τα έσοδα αυτά.

Για παράδειγμα τα μέγα φεστιβάλ με μικρή χρονική διάρκεια, μπορεί να έχουν μικρότερη οικονομική επίπτωση σε μία περιφέρεια από ότι οι μικρές εκδηλώσεις που οργανώνονται καθ' όλη την διάρκεια του έτους, παρά το γεγονός ότι η άμεση οικονομική επίπτωση ενός μέγα φεστιβάλ είναι σαφώς μεγαλύτερη από την συνδυασμένη άμεση οικονομική επίπτωση όλων των μικρότερων εκδηλώσεων μαζί. (Gartner και Holecek , 1983).

Ο λόγος για τον οποίο ισχύει κάτι τέτοιο, βρίσκεται στην φύση των έμμεσων οικονομικών επιπτώσεων και της οικονομικής βάσης της περιφέρειας.

Τα διατηρημένα επίπεδα τουρισμού σε μία περιφέρεια προσφέρουν μία μεγαλύτερη ευκαιρία λήψης και διατήρησης των τουριστικών εσόδων για ένα μικρό χρονικό διάστημα, δεν προσφέρουν την βάση που απαιτείται για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων.

Για τον λόγο αυτό, ένα μεγάλο μέρος των τουριστικών εσόδων μπορεί να φύγει από την περιφέρεια με τις προσωρινές επιχειρήσεις που εμφανίζονται μόνο κατά την διάρκεια μέγα φεστιβάλ ή εκδηλώσεων.

Άμεσες τουριστικές επιχειρήσεις-έμμεσες τουριστικές επιχειρήσεις

Μία άμεσα τουριστική επιχείρηση υποστηρίζεται από πολυάριθμες παρασκηνακές επιχειρήσεις. Ένα ξενοδοχείο πρέπει να αγοράσει ασφαλιστήρια συμβόλαια, να εξασφαλίσει επενδυτικά κεφάλαια, να αγοράσει τις υπηρεσίες του τοπικού εργατικού δυναμικού, να προσδιορίσει έναν σταθερό προμηθευτή τροφίμων για τις επισιτιστικές μονάδες που διαθέτει, και να συμφωνήσει με έναν αριθμό άλλων προμηθευτών αγαθών και υπηρεσιών προκειμένου να διοικήσει με επιτυχία την μονάδα.

Οι παρασκηνακές επιχειρήσεις, με την σειρά τους αγοράζουν και αυτές αγαθά και υπηρεσίες, συνεχίζοντας έτσι τον κύκλο τους των έμμεσων επιπτώσεων.

Οι έμμεσες επιπτώσεις συνεχίζονται, όσο συνεχίζεται η ανά δαπάνη των χρημάτων μέσα στην περιφέρεια. Η ανά δαπάνη των χρημάτων προς επιχειρήσεις υποστήριξης εκτός της περιφέρειας, χαρακτηρίζονται ως «διαρροές» και μειώνουν την συνολική οικονομική επίπτωση στην περιφέρεια.

2.1.2.2 Υπολογισμός οικονομικής επίπτωσης

Για τον καθορισμό της σχετικής οικονομικής επίπτωσης για κάθε βιομηχανία σε μία περιφέρεια, χρησιμοποιείται ένας αριθμός μεθόδων. Μία από τις απλούστερες, είναι ο υπολογισμός της συνολικής αξίας των προϊόντων που πωλούνται. Για παράδειγμα, τα αγροτικά προϊόντα έχουν μία τιμή που καθορίζεται είτε από την αγορά, είτε από την κυβέρνηση.

Το άθροισμα των τιμών που καταβάλλονται για όλα τα αγροτικά προϊόντα που παράγονται σε μία περιφέρεια, προσφέρει έναν απλό τρόπο υπολογισμού της αξίας στην περιφέρεια αυτή.

Η σύγκριση μεταξύ διαφορετικών βιομηχανικών ομάδων, επιτρέπει στους αναλυτές τον καθορισμό της σχετικής οικονομικής σημασίας της κάθε βιομηχανίας στην περιφέρεια.

Όμως, αυτού του είδους η ανάλυση δεν λαμβάνει υπόψη της το κόστος της παραγωγής ή τις πιθανές σχέσεις που μπορεί να υπάρχουν μεταξύ των βιομηχανιών ή των δημόσιων πόρων και της παραγωγής.

Ο υπολογισμός της αξίας του τουρισμού για μία περιφέρεια είναι ακόμα πιο προβληματικός. Από την στιγμή που ο τουρισμός είναι η βασική βιομηχανία της περιφέρειας, αλλά οι τουρίστες αγοράζουν προϊόντα και υπηρεσίες από πολλές μη-βασικές επιχειρήσεις της περιοχής αυτής, πώς μπορούμε να υπολογίσουμε την αξία των τουριστικών προϊόντων που καταναλώνονται;

2.2 Περιβαλλοντικές Επιδράσεις

2.2.1 Ο τουρισμός και το περιβάλλον

Τα θέματα που σχετίζονται με την οικολογία και το περιβάλλον τα τελευταία χρόνια έχουν αφενός ευαισθητοποιήσει τους κατοίκους σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του κόσμου και αφετέρου έχουν δραστηριοποιήσει εθνικές κυβερνήσεις, διεθνείς διακρατικούς οργανισμούς και οργανώσεις προστασίας του περιβάλλοντος για τη διάσωση του.

Η σχέση τουρισμού και περιβάλλοντος αποτελεί μια και μόνη παράμετρο του θέματος, που έχει όμως και ιδιαίτερη σημασία, καθώς η τουριστική ανάπτυξη σε όλο τον πλανήτη μπορεί να οδηγήσει σε μία ή περισσότερες από τις ακόλουθες παρενέργειες:

- ✚ Απαίτηση ολοένα και νέων χώρων συχνά δασικών λόγω τουριστικών εγκαταστάσεων
- ✚ Ρύπανση της θάλασσας εξαιτίας των αποβλήτων τουριστικών μονάδων και της συνεχώς αυξανόμενης κίνησης τουριστών

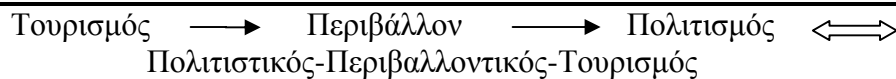
Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

- ✚ Εναέρια μόλυνση λόγω επέκτασης των αεροπορικών μεταφορών και του συγχρωτισμού των αιθέρων τα τελευταία χρόνια.
- ✚ Κάθε ρύπανση και μόλυνση του περιβάλλοντος από την μαζική χρήση χώρων που απευθύνονται αποκλειστικά στα δεδομένα της τουριστικής ζήτησης.
- ✚ Κάθε είδους φθορά και καταστροφή αρχαιολογικών-θρησκευτικών χώρων.

Είναι φανερό ότι τα παραπάνω ισχύουν με την προϋπόθεση ότι οι τουριστικές επιχειρήσεις δεν τηρούν τις σχετικές νομοθετικές διατάξεις.

2.2.2 Συμβιωτική σχέση μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος

Είναι χαρακτηριστικό ότι λόγω της ανάπτυξης των τουριστικών οργανώσεων έχει δημιουργηθεί ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται ο τουρισμός τελευταία και παρουσιάζει την ακόλουθη μορφή:

Αρχές Πολιτιστικού-Περιβαλλοντικού-Τουρισμού

- ✚ Σεβασμός ιστορικών-αρχαιολογικών-λαογραφικών-θρησκευτικών στοιχείων και μνημείων και την αποτροπή κάθε είδους φθοράς τους.
- ✚ Αναζήτηση καθαρότερων τεχνολογιών σε ότι αφορά τη θαλάσσια και εναέρια μεταφορά στην βάση διεθνών συνθηκών.
- ✚ Θέσπιση ολοένα και αυστηρότερων κριτηρίων νομοθετικού περιεχομένου
- ✚ Εξάλειψη της φωτοχημικής ρύπανσης των μεγαλουπόλεων.
- ✚ Λήψη μέτρων ανάδειξης του φυσικού και του δομημένου περιβάλλοντος σε περιοχές μαζικής υποδοχής και φιλοξενίας τουριστών.
- ✚ Διατήρηση μέσω των περιβαλλοντικών μέσων προστασίας και του κοινωνικού ιστού των τουριστικών περιοχών που οδηγούνται στην ανάπτυξη.
- ✚ Περαιτέρω ανάπτυξη των εναλλακτικών μορφών τουρισμού.
- ✚ Την εκτεταμένη αναδάσωση των πληγέντων από πυρκαγιά τουριστικών περιοχών.
- ✚ Διατήρηση και επέκταση των ειδικών μορφών προστασίας του περιβάλλοντος, όπως οι βιότοποι κ.α.

2.2.4 Οι αλληλεπιδράσεις των περιβαλλοντικών επιπτώσεων στον τουρισμό

Οι περιβαλλοντικές επιδράσεις του τουρισμού είναι φυσικό επόμενο να προκαλούν μία σειρά αλληλεπιδράσεων κοινωνικού και ψυχολογικού περιεχόμενου, αποδέκτες των οποίων γίνονται πάντα οι τουρίστες- καταναλωτές.

Είναι φανερό, ότι και ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός των σύγχρονων τουριστών δημιουργεί και αυτός με την σειρά του περιβαλλοντικά προβλήματα με κυριότερα τα ακόλουθα:

- ✚ Την εκτεταμένη ρύπανση του περιβάλλοντος χώρου από ανεξέλικτο πέταγμα ή εγκατάλειψη σκουπιδιών σε ακτές.
- ✚ Την αλόγιστη χρήση προϊόντων με πλαστική συσκευασία, τα οποία ρυπαίνουν το περιβάλλον.
- ✚ Την φωτοχημική ρύπανση που προκαλούν πολλά οχήματα με αποτέλεσμα την ρύπανση της ατμόσφαιρας, αλλά και την επιβάρυνση της φθοράς των μνημείων και της αρχιτεκτονικής.
- ✚ Την αντικοινωνική και συχνά εγκληματική στάση των επισκεπτών μιας περιοχής που πετούν ανάμενα τσιγάρα, προκαλώντας μεγάλες πυρκαγιές οι οποίες με την σειρά τους συντείνουν στην έντονη οικολογική ανισόροπα.

Συνεπώς, και η στάση των τουριστών οδηγεί στην δημιουργία επιπρόσθετων περιβαλλοντικών προβλημάτων και με την έννοια χρειάζεται «τουριστική συνείδηση».

2.3 Κοινωνικές Επιδράσεις

Ο τουρισμός ως σύγχρονο πολύπλοκο και πολυσύνθετο κοινωνικό φαινόμενο δεν μπορεί, παρά να επιδρά στα μέλη μίας συγκεκριμένης κοινωνίας με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στα πλαίσια των κοινωνικών αλλαγών που επιφέρει.

Τόσο τα άτομα όσον οι κοινωνικοί θεσμοί επηρεάζονται σοβαρά από την τουριστική διεργασία, σε τρόπο ώστε η όλη τουριστική παρέμβαση να εμπίπτει στο χώρο ανάλυσης της τουριστικής κοινωνιολογίας.

Κοινωνικές Τουριστικές επιδράσεις δέχονται σε μεγάλο και μικρότερο βαθμό και όλοι οι θεσμοί της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής των ατόμων μίας κοινωνίας, όπως:

- ✚ Εκπαίδευση, όπου παρατηρούνται σημαντικότερες διαφοροποιήσεις στις περιοχές τουριστικής ανάπτυξης με έμφαση στην εκμάθηση ξένων γλωσσών.
- ✚ Η εκκλησία, όπου παρατηρούνται στοιχεία απομάκρυνσης και σχεδόν αποξένωσης τουλάχιστον κατά την διάρκεια της τουριστικής περιόδου
- ✚ Ο γάμος, όπου παρατηρούνται φαινόμενα αφενός μεν μίας εγγενούς αδυναμίας σύναψης γάμων ανάμεσα στα μέλη της τοπικής κοινωνίας και αφετέρου η σημαντική για την ντόπια κοινωνία σύναψη γάμων μεταξύ αλλοεθνών νεαρής ηλικίας
- ✚ Τα στερεότυπα, όπου παραλλάσει ο χαρακτήρας των υπαρχόντων κοινωνικών στερεοτύπων λόγω επικοινωνιακής συνάφειας και των προσμειξέων.
- ✚ Η καταναλωτική συμπεριφορά, η οποία αλλάζει δεδομένα και αγνοώντας τα τοπικά ήθη και έθιμα προσανατολίζεται σε επιλογές που επικρατούν στην αναπτυγμένη κοινωνία.

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

- ✚ Η εργασία, η οποία διαφοροποιείται ουσιαστικά καθόσον τα αγροτικά και βιοτεχνικά επαγγέλματα υποχωρούν και οι ντόπιοι εργαζόμενοι κατευθύνονται στα περί τον τουρισμό και την οικοδομή επαγγέλματα.

2.3.1 Η μέτρηση των κοινωνικών επιδράσεων του τουρισμού-Μεθοδολογία

Οι κυριότερες από τις βασικές μεθόδους μέτρησης των εννοιών της κοινωνιολογίας του τουρισμού εντάσσονται:

- ✚ Στην μέθοδο υπόληψης
- ✚ Στην υποκειμενική μέθοδο
- ✚ Στην αντικειμενική μέθοδο και μία πληθώρα τυπολογιών που ταξινομούν τα μέλη μιας κοινωνίας με βάση κάποια αποδεκτά κριτήρια.

2.3.2 Οι Χρησιμοποιημένες μέθοδοι από τις κοινωνικές επιστήμες στον τουρισμό

- ✚ Ο Μπιχειβιορισμός (Συμπεριφορισμός)
- ✚ Οι μέθοδοι της παρατήρησης:
- ✚ Οι μέθοδοι της παρατήρησης ακολουθούν δύο διαφορετικά επίπεδα:
- ✚ Την μέθοδο της ανάλυσης των τεκμηριωμένων στοιχείων πάνω στα οποία τα κοινωνικά φαινόμενα άφησαν κάποιο ίχνος, γραπτά τεκμήρια
- ✚ Την μέθοδο της άμεσης παρατήρησης της κοινωνικής πραγματικότητας.
- ✚ Μαθηματικές και στατιστικές μέθοδοι
- ✚ Συγκριτικές Μέθοδοι
- ✚ Διαλεκτική μέθοδος

2.3.3 Οι Χρησιμοποιημένες τεχνικές από τις κοινωνικές επιστήμες στον τουρισμό

- ✚ Το πείραμα
- ✚ Το ερωτηματολόγιο
- ✚ Η συνέντευξη

2.3.4 Κοινωνικός Τουρισμός

Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Κοινωνικός Τουρισμός αποτελεί ένα πολύ σημαντικό κομμάτι του ελληνικού τουρισμού.

- ü Ιστορική αναδρομή: Ο Κοινωνικός Τουρισμός εισάγεται σαν θεσμός για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1982, όταν αρχίζουν τα πρώτα προγράμματα κοινωνικού τουρισμού από τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού (ΕΟΤ), την Εργατική Εστία, και την Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, τα οποία γνώρισαν μεγάλη ανάπτυξη για να φτάσουν στο απόγειο τους το 1984-1985, όπου συνολικά 220.000 άτομα έκαναν την χρήση του δικαιώματος αυτού.

Επίσης χρήσιμο είναι να αναφέρουμε ότι συμμετέχουν και πολλοί από τους παρακάτω οργανισμούς: ΞΕΕ(Ξενοδοχειακό Επιμελητήριο Ελλάδος), Ολυμπιακή Εταιρία.

- ü Διάρκεια διακοπών: 7 ημέρες

- ü Σκοπός: Οι χρήστες απολάμβαναν έναντι προσιτής τιμής κάθε χρόνο ανάλογα με το είδος του επιλεγόμενου καταλύματος, ημιδιατροφής και διαμονής, καθώς και σημαντικών εκπτώσεων στα άλλα γεύματα, στα μέσα μαζικής μεταφοράς, σε αρχαιολογικούς χώρους και μνημεία.

Û Κοινωνικό-Ψυχολογικά Δεδομένα : Δύο σημαντικοί παράγοντες θα μπορούσαμε να εντοπίσουμε με βάση το παραπάνω κριτήριο:

- Επίπεδο εισοδήματος (αναπροσαρμόζεται από χρόνο σε χρόνο υπέρ των χρηστών): Οι χρήστες είναι οι παρακάτω κατηγορίες:
  - i. Εργαζόμενοι
  - ii. Συνταξιούχοι
  - iii. Πολύτεκνοι
  - iv. Άνεργοι
  - v. Αγρότες, Αγρότισσες
  - vi. Άτομα με ειδικές Ανάγκες
  - vii. Υπερήλικες Πολιτικοί Πρόσφυγες
  - viii. Ανύπαντρες μητέρες
  - ix. Άντρες ή γυναίκες εν χηρεία
- Ένταξη σε ορισμένες κοινωνικές κατηγορίες

2.3.4.1 Αξιολόγηση Κοινωνικού Πειράματος

Û Έγινε επιτέλους εμφανής και στην Ελλάδα η ενίσχυση των οικονομικά ασθενέστερων τάξεων στον χώρο του τουρισμού, έστω και αργοπορημένα, στο πλαίσιο άσκησης μιας βασικής για τις ημέρες μιας κρατικής κοινωνικής πολιτικής.

Û Το ότι δόθηκε για πρώτη φορά η δυνατότητα σε ιδιαίτερα παραμελημένες ομάδες του ελληνικού πληθυσμού να κάνουν διακοπές υψηλού επιπέδου, σε μονάδες που δεν μπορούσαν να φανταστούν πώς θα έκαναν διακοπές μόνο με την δική τους οικονομική συμβολή , προδίδει βαθύτατα ανθρωπιστικό χαρακτήρα του θεσμού για κάποιες κατηγορίες ανθρώπων.

2.4 Πολιτιστικές Επιδράσεις

Παρότι την οικονομική αλλά και την κοινωνική υφή του τουρισμού, που αποτελούν τις βασικές μορφές ανάλυσης του σύγχρονου τουριστικού φαινομένου και των επιπτώσεων του στην διεθνή κοινότητα, υπάρχει μια ακόμα παράμετρος της οποίας η σπουδαιότητα αναδεικνύεται όλο και περισσότερο μετά τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 1980.

Πρόκειται για τον πολιτισμό, που δίχως αμφισβήτηση αποτελεί από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα ένα από τα κίνητρα μεγάλου μέρους ταξιδιωτών και σύγχρονων τουριστών , που εκκινά από τη μη διερευνημένη επαρκώς έννοια της «περιέργειας» από την ψυχολογία και την κοινωνιολογία και φτάνει έως την μετατροπή του πολιτισμού ως ενός από τους κύριους τουριστικούς πόρους του καιρού μας.

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι ερμηνευτικές προσεγγίσεις- κυρίως θεωρητικού και εμπειρικού χαρακτήρα- εντοπίζουν τις επιδράσεις του τουρισμού στα πολιτιστικά πράγματα στα ακόλουθα:

- ✚ Η μετατροπή του πολιτισμού σε «εμπόρευμα»: η οποία έχει ιδιαίζουσα σημασία καθώς αναξιοποίητα πολιτιστικά δεδομένα αιώνων αξιοποιούνται λόγω της τουριστικής ανάπτυξης και αποτελούν μέρος των τουριστικών «πακέτων», προσελκύοντας μεγάλα τουριστικά αριθμητικά τουριστικά ρεύματα. Αναλυτικότερα, οι τουριστικές επιχειρήσεις εμπλουτίζουν τα προγράμματα τους, οι σχετικές κρατικές υπηρεσίες έχουν οικονομικά οφέλη και οι τουρίστες καταναλωτές πληρώνουν το τίμημα, ως αναπόσπαστο τμήμα πλέον της τουριστικής διεργασίας. Αυτή η εμπορευματοποίηση που αυξάνεται συνέχεια, πιστοποιεί και τις παντοειδείς επεμβάσεις των τουριστικών παραγόντων στα πολιτιστικά δρώμενα
- ✚ Η ευαισθητοποίηση των πολιτών: η οποία επέρχεται μετά την εμφάνιση του τουρισμού σε μία περιοχή, καθώς η αίσθηση της σπουδαιότητας ενός χώρου ή μνημείου από άτομα που έρχονται από χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά δημιουργεί νέα κοινωνικό-ψυχολογικά δεδομένα για τους ντόπιους κατοίκους. Η ευαισθητοποίηση αυτή του προϊόντος του χρόνου μεταλλάσσεται σε πραγματική αγάπη καθόσον, μέσω αυτών των πολιτιστικών δεδομένων αξιοποιείται και γίνεται γνωστή παγκοσμίως η περιοχή τους. Αυτή η πρακτική είναι ίδιων χωρών που έχουν μακρόχρονη ιστορία και πολιτισμό, ενώ σύμφωνα με τις διεθνείς εργασίες και μελέτες υπάρχει στις χώρες με πρόσφατη ιστορία.
- ✚ Η κρατική αξιοποίηση μνημείων και χώρων πολιτισμού: η οποία στην συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων γίνεται έντονη και εμφανής από την στιγμή κατά την οποία οι αλλοεθνείς επισκέπτες μίας περιοχής, εκδηλώνουν εμπράκτως το πολιτιστικό τους ενδιαφέρον τους. Η κρατική πολιτική του Υπουργείου Πολιτισμού σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες (συνήθως Αρχαιολογική Υπηρεσία, Εφορίες Εναλίων Αρχαιοτήτων) προστρέχουν ευκολότερα και κυρίως γρηγορότερα από την στιγμή που ο τουρισμός κάνει την εμφάνιση του
- ✚ Τα πολιτιστικά εθνικά ή διακρατικά προγράμματα: όπου κατά την διάρκεια της τουριστικής περιόδου αιχμής κάθε περιοχής οργανώνονται σημαντικές ή λιγότερο σημαντικές εκδηλώσεις από τις τοπικές αρχές με θέματα την ιστορία, την παράδοση και την λαογραφία του τόπου σε αρκετά θέματα (π.χ. χορός, τραγούδι κ.α.), τα οποία «διαβρώνουν» την ιστορικότητα και την πολιτιστική διαδρομή κάθε περιοχής. Ακόμα την ύπαρξη ειδικών πολιτιστικών προγραμμάτων με κρατική επιδότηση ή με επιδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε θέματα που άπτονται γενικά του πολιτισμού, όπως ανακαινίσεις παραδοσιακών οικισμών κ.α.
- ✚ Οι φθορές αρχαιολογικών, θρησκευτικών χώρων και μνημείων: Φαινόμενο που άρχισε να απασχολεί τον αναπτυσσόμενο τουριστικά κόσμο την τελευταία εικοσαετία, καθώς διαπιστώθηκε, ότι η μαζική και αδιάκοπη ροή επισκεπτών σε αυτά τα μνημεία και χώρους προκαλεί ουσιώδεις καταστροφές, που δεν ήταν γνωστές όσο τα αριθμητικά στοιχεία των επισκεπτών παρέμεναν χαμηλά. Γεγονός που οδήγησε στην ανάγκη πλέον αφενός μεν εκτεταμένων ελέγχων και αφετέρου ορθολογιστική διαχείριση των χώρων αυτών, ιδίως των περισσότερο ευαίσθητων στη φθορά. Θέμα που έχει οδηγήσει στην τεχνολογική υποστήριξη της θερμοκρασίας, της υγρασίας για παράδειγμα με στόχο την προστασία των χώρων αυτών.

Κεφάλαιο 3^ο: Ειδικές και Εναλλακτικές μορφές Τουρισμού

Ο τουρισμός αναπτύσσεται πλέον σε μία ποικιλία ειδικών μορφών, οι οποίες στοχεύουν να ικανοποιήσουν τις πολλαπλές και τις διαφοροποιημένες ανάγκες του ιδιαίτερα απαιτητικού και ενημερωμένου συγχρόνου τουρίστα- επισκέπτη.

Οι ειδικές μορφές τουρισμού χαρακτηρίζονται από την ύπαρξη ενός πρωταρχικού κινήτρου, που προσδιορίζει μία ομάδα προϊόντων αλλά και συνδυασμό αυτών όπως: Τουρισμός στην φύση και την ύπαιθρο, Πολιτιστικός και εκπαιδευτικός, επαγγελματικός, θαλάσσιος, υγείας, παραθεριστικός.

Σημαντικές μορφές εναλλακτικού τουρισμού αποτελούν ο αγροτουρισμός, ο τουρισμός υγείας, ο χειμερινός, ο κοινωνικός και ο επαγγελματικός τουρισμός (Rodgers 1998, Shone 1998, Swarbrooke and Horner 2001, Αθανασίου 2003, Κραβαρίτης 1992, Παπαγεωργίου 2002).

Πίνακας 1: Μορφές του Επαγγελματικού Τουρισμού

<i>Επαγγελματικός Τουρισμός</i>	<i>Συνεδριακός Τουρισμός</i>
	<i>Τουρισμός Εκθέσεων</i>
	<i>Τουρισμός Κινήτρων</i>
	<i>Επιχειρηματικός Τουρισμός</i>

Πηγή: Παπαγεωργίου 2002, Οργάνωση Συνεδρίων και Μαζικών Εκδηλώσεων. Διδακτικές Σημειώσεις ΣΤΕ Αναβύσσου, Αθήνα

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρούνται να εξεταστούν τα εξής πεδία όσον αφορά τις ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού:

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

- η διερεύνηση των εννοιών του εναλλακτικού τουρισμού και των ειδικών μορφών τουρισμού
- Η αναγκαιότητα ύπαρξης ενός επιχειρησιακού πλάνου για την κατάλληλη προσέγγιση των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού
- Η συνεισφορά των εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού στην ανάπτυξη της Τουριστικής δραστηριότητας
- Μέθοδοι και εργαλεία σχεδιασμού των εναλλακτικών και ειδικών μορφών Τουρισμού
- Οργάνωση και Διοίκηση Λειτουργιών στις εναλλακτικές και ειδικές μορφές τουρισμού

3.1 Η διερεύνηση των εννοιών του εναλλακτικού τουρισμού και των ειδικών μορφών τουρισμού

Στόχος της συγκεκριμένης ενότητας είναι να παρουσιαστούν οι θεωρητικές βάσεις της κάθε έννοιας, καθώς και η μεταξύ τους σχέση.

3.1.1 Εναλλακτικός Τουρισμός

Είναι χαρακτηριστικό ότι έχουν δοθεί πολλοί ορισμοί για τον εναλλακτικό τουρισμό

Είναι μία διαδικασία που προωθεί μία δίκαιη μορφή ταξιδιού μεταξύ των μελών διαφορετικών κοινωνιών με στόχο την αμοιβαία αλληλοκατανόηση, την αλληλεγγύη, και την ισότητα μεταξύ των δύο συμμετεχόντων. (Holden 1984)

Ένας άλλος ορισμός που έχει δοθεί από τους Eadington και Smith(1992 σελ.3) ορίζουν τον εναλλακτικό τουρισμό ως μορφές τουρισμού που είναι συμβατές με τις περιβαλλοντικές και τις κοινωνικές αξίες της περιοχής και οι οποίες επιτρέπουν τόσο στην κοινωνία υποδοχής όσο και στους επισκέπτες να απολαύσουν μία θετική και αξιόλογη αλληλεπίδραση και κοινές εμπειρίες.

Παρά την διαφορά ως προς το εάν είναι διαδικασία ή μορφές τουρισμού και οι δύο ορισμοί εστιάζουν στην αλληλεπίδραση των ντόπιων με τους τουρίστες και το νόημα που πρέπει να έχει η τουριστική δραστηριότητα και για τις δύο αυτές πλευρές.

Οι βασικές αρχές που πρέπει να διέπουν έναν τέτοιο εναλλακτικό τουρισμό είναι σύμφωνα με τους Hitchcock, King και Parnwell(1993 όπως αναφέρεται στον Holden 2000) οι παρακάτω:

- Πρέπει να βασίζεται σε ένα διάλογο με την τοπική κοινωνία η οποία πρέπει να είναι ενήμερη για τις επιδράσεις του.
- Πρέπει να βασίζεται σε ορθές περιβαλλοντικές αρχές και να λαμβάνει υπόψη τον τοπικό πολιτισμό και τις θρησκευτικές ιδιαιτερότητες.
- Πρέπει να είναι ένα μέσο για την πιο δίκαιη κατανομή των κερδών στους φτωχούς.
- Η κλίμακα ανάπτυξης θα πρέπει να είναι σύμφωνη με την ικανότητα της περιοχής να αντεπεξέλθει τόσο σε όρους αισθητικής όσο και οικολογίας.

3.1.2 Ειδικές Μορφές Τουρισμού

Οι ειδικές μορφές τουρισμού όπως προαναφέρθηκε έχουν θεωρηθεί από πολλούς μελετητές ως συνώνυμο του εναλλακτικού τουρισμού. Ωστόσο κάτι τέτοιο είναι

ανακριβές καθώς ο τουρίστας ειδικών ενδιαφερόντων δεν ενδιαφέρεται απαραίτητως για την εναλλακτική τουριστική ανάπτυξη ή την αειφόρο τουριστική ανάπτυξη.

Σύμφωνα με τους Hall και Weiler (1992 όπως αναφέρεται στον Trauer 2006) ο Τουρισμός Ειδικών Ενδιαφερόντων είναι ο τουρισμός όπου το κίνητρο και η επιλογή του τουρίστα καθορίζονται πρωτίστως από κάποιο ειδικό ενδιαφέρον που έχει σε μία ή περισσότερες δραστηριότητες ή και σε προορισμούς.

Σύμφωνα με αυτό τον ορισμό ο ΤΕΕ προσδιορίζεται από το κίνητρο, τον κύριο σκοπό του ταξιδιού. Ο σκοπός του ταξιδιού στον ΤΕΕ είναι το επίκεντρο προγραμματισμού και πραγματοποίησης όλης της ταξιδιωτικής εμπειρίας (Read 1980 όπως αναφέρεται στους Mckercher και Chan 2005).

Το ειδικό ενδιαφέρον το οποίο αποτελεί το σκοπό του ταξιδιού μπορεί στην πράξη να αναφέρεται τόσο σε κάποια δραστηριότητα ή σε κάποια γεωγραφική περιοχή δηλαδή συμπερασματικά σε μία ειδική μορφή τουρισμού σε οποιαδήποτε μορφή.

Με βάση τα παραπάνω θα μπορούσαμε να πούμε ότι εναλλακτικός τουρισμός είναι ο εξειδικευμένος τουρισμός.

3.2 Αναγκαιότητα Επιχειρησιακού Περιεχομένου και Κατάλληλης Προσέγγισης των Εναλλακτικών και Ειδικών Μορφών Τουρισμού.

Στόχος αυτής της ενότητας είναι η ανάδειξη ενός επιχειρησιακού περιεχομένου και κατάλληλης προσέγγισης των Εναλλακτικών και Ειδικών Μορφών Τουρισμού .

Συνεπώς χρειάζεται ένα επιχειρησιακό πλάνο το οποίο θα εστιάζει σε τρία πεδία τα οποία είναι τα παρακάτω:

- ✚ Η περιγραφή της ενδεδειγμένης μεθοδολογικής προσέγγισης των Εναλλακτικών και ειδικών Μορφών Τουρισμού σε επίπεδο χωρικής ενότητας.
- ✚ Η παρουσίαση των κρίσιμων παραγόντων επιτυχίας σε επιχειρηματικό πεδίο.
- ✚ Η παρουσίαση μίας μελέτης περίπτωσης αναφορικά με εμπειρία σχεδιασμού εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού στον ελλαδικό χώρο, όπου ο σχεδιασμός εξειδικεύεται σε επιχειρησιακά πλάνα δράσης.

3.3. Η συνεισφορά των εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού στην ανάπτυξη της Τουριστικής δραστηριότητας

Η συνεισφορά των εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού είναι μεγίστη σε οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό επίπεδο.

Στην συγκεκριμένη ενότητα αναλύονται τόσο σε θετικό όσο και αρνητικό επίπεδο:

Οικονομικές επιδράσεις:

- ✚ Γεωγραφική ανακατανομή των τουριστικών ροών προς αγροτικές και ορεινές περιοχές
- ✚ Δημιουργία θέσεων απασχόλησης
- ✚ Διαμόρφωση υψηλότερου επιπέδου τιμών
- ✚ Ανάπτυξη τουριστικών υποδομών

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

- ✚ Αύξηση τουριστικών εισπράξεων και δημιουργία συμπληρωματικών εισοδημάτων κατανεμημένων σε ετήσια βάση.
- ✚ Αύξηση των φορολογικών εσόδων
- ✚ Διασύνδεση της τουριστικής δραστηριότητας με άλλους κλάδους της τοπικής οικονομίας
- ✚ Αναζωογόνηση της τοπικής οικονομίας
- ✚ Αναβίωση διαφόρων τύπων βιοτεχνικής παραγωγής
- ✚ Ανάπτυξη μορφών επιχειρηματικής δράσης οικογενειακού τύπου
- ✚ Βελτίωση της εικόνας του προορισμού
- ✚ Επαναπροσδιορισμός του προτύπου τουριστικής ανάπτυξης
- ✚ Βελτίωση ποιότητας ζωής
- ✚ Προοδευτική ενσωμάτωση του τουρισμού στις τοπικές οικονομίες
- ✚ Δημιουργία νέων ζωνών τουριστικής δραστηριότητας
- ✚ Ανάπτυξη υποδομών ενταγμένων στην περιβαλλοντική κλίμακα του τόπου υποδοχής
- ✚ Βελτίωση του οδικού δικτύου, των υποδομών υγείας, και πρόνοιας
- ✚ Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου

Κοινωνικές/Πολιτιστικές Επιδράσεις:

- ✚ Αποκέντρωση των εγκαταστάσεων στα πλαίσια μίας νέας χώρο-χρονικής κατανομής
- ✚ Μείωση του πολιτισμικού “ σοκ” για τους δυο συνευρισκομένους πληθυσμούς μέσω της ανάπτυξης νέων τουριστικών δραστηριοτήτων.
- ✚ Δημιουργία ήπιου χαρακτήρα εγκαταστάσεων ενσωματωμένων στις τοπικές κοινωνίες
- ✚ Αντικατάσταση του μαζικού τουρίστα από τον υπεύθυνο/εναλλακτικό
- ✚ Διαμόρφωση δικτύων μετακίνησης και παραμονής, ενσωματωμένων στο κοινωνικό περιβάλλον
- ✚ Δημιουργία πολύ απασχόλησης στους κατοίκους και μείωση της αστυφιλίας
- ✚ Περιορισμός των φαινομένων μιμητισμού από τις τοπικές κοινωνίες και διαμόρφωση καλύτερων ισορροπιών στις σχέσεις τουρίστα-ντόπιου
- ✚ Ευαισθητοποίηση των τοπικών πληθυσμών για θέματα πολιτισμού.
- ✚ Ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και προβολή της.
- ✚ Ανάπτυξη καινοτόμων ενεργειών από τον τοπικό πληθυσμό.
- ✚ Ανάδειξη και ενδυνάμωση της τοπικής ταυτότητας.

Περιβαλλοντικές επιδράσεις:

- ✚ Αποδοχή και οριοθέτηση της αειφόρου ανάπτυξης.
- ✚ Ορθολογική αξιοποίηση και χρήση των φυσικών και ανθρωπογενών πόρων
- ✚ Διαφύλαξη του φυσικού περιβάλλοντος και χρήση φιλικών προς το περιβάλλον μορφών ενεργείας
- ✚ Ανάπτυξη έργων προστασίας του περιβάλλοντος
- ✚ Δημιουργία παρεμβάσεων ανάπλασης σε παραδοσιακούς οικισμούς και περιοχές φυσικού κάλλους
- ✚ Περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση της τοπικής κοινωνίας
- ✚ Ανάδειξη περιβαλλοντικής εκπαίδευσης

3.4 Μέθοδοι και Εργαλεία Σχεδιασμού των Εναλλακτικών και Ειδικών Μορφών Τουρισμού.

Οι Ειδικές και εναλλακτικές Μορφές τουρισμού καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα μορφών τουρισμού.

Ελάχιστος κοινός παρανομαστής είναι η αιεφορία.

Ανήκουν επομένως στο υπερσύνολο του Αειφόρου ή Βιώσιμου Τουρισμού.

Ιδίως εκείνες οι Εναλλακτικές και Ειδικές Μορφές που έχουν σχέση με την ανάδειξη φυσικών και πολιτισμικών πόρων, όπως ο οικοτουρισμός, ο αγροτουρισμός, τουρισμός περιπέτειας και πολιτιστικός.

Στην συγκεκριμένη ενότητα εξετάζονται μεθοδολογικά εργαλεία σχεδιασμού ΕΕΜΤ με στόχο την τήρηση της τουριστικής φέρουσας ικανότητας του προορισμού, την εξασφάλιση του μέγιστου δυνατού οφέλους από την τουριστική ανάπτυξη για την τοπική οικονομία και κοινωνία, την οικονομική βιωσιμότητα των τουριστικών επιχειρήσεων αλλά και την προστασία και την ανάδειξη των τουριστικών χαρακτηριστικών ενός προορισμού.

Η Τουριστική Φέρουσα Ικανότητα είναι η πιο χρήσιμη έννοια για τον αειφόρο τουρισμό επειδή αναδεικνύει την αναγκαιότητα καθορισμού ορίων. Μπορεί να περιγραφεί ως η μέγιστη χρήση ενός τόπου η οποία δεν:

- ✚ Προκαλεί αρνητικές επιπτώσεις στους φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους
- ✚ Μειώνει την ικανοποίηση του επισκέπτη
- ✚ Ασκει αρνητικές επιπτώσεις στην τοπική κοινωνία, οικονομία και πολιτισμό.

Η Τουριστική Φέρουσα Ικανότητα διακρίνεται σε:

- ✚ Φυσική Φέρουσα ικανότητα που αφορά τους περιορισμούς που θέτει ο ίδιος ο χώρος όπως είναι η έκταση του προορισμού.
- ✚ Οικολογική Φέρουσα Ικανότητα που αφορά τους περιορισμούς που τίθεται από την αναγκαιότητα διατήρησης των φυσικών πόρων, χαρακτηριστικών, και βασικών λειτουργιών των οικοσυστημάτων.
- ✚ Οικονομική Φέρουσα Ικανότητα που αφορά την διατήρηση μίας ισορροπημένης οικονομίας στον τόπο και στην αποφυγή εξάρτησης από μία τουριστική “μονοκαλλιέργεια”.
- ✚ Κοινωνική Φέρουσα Ικανότητα που αφορά τον αριθμό επισκεπτών που μπορεί να δεχτεί ένας προορισμός χωρίς να αλλοιώσει η κοινωνική ταυτότητα και η συνοχή και χωρίς να προκληθεί όχληση στους μόνιμους κατοίκους από τον συνωστισμό ή την εισαγωγή ξένων ηθών και συνηθειών.
- ✚ Ψυχολογική Φέρουσα Ικανότητα που αφορά την ανοχή των τουριστών στον συνωστισμό και τα επακόλουθα του.

Η παρακολούθηση της Τουριστικής Φέρουσας Ικανότητας συνεπάγεται σε τέσσερα στάδια:

- ✚ 1. Ολοκληρωμένος σχεδιασμός της τουριστικής ανάπτυξης και εφαρμογή της στρατηγικής.
- ✚ 2. Παρακολούθηση των επιπτώσεων της τουριστικής ανάπτυξης.
- ✚ 3. Λήψη των κατάλληλων μέτρων, αξιοποίηση εργαλείων διαχείρισης.
- ✚ 4. Αξιολόγηση και προσαρμογή της στρατηγικής όπου και όταν κρίνεται απαραίτητο.

Η μεγαλύτερη όμως δυσκολία στην εφαρμογή των παραπάνω είναι η διάσπαση και διάχυση των αρμοδιοτήτων στον σχεδιασμό και στην ανάπτυξη της τουριστικής ανάπτυξης ενός προορισμού σε πολλές αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς.

Η έλλειψη επικοινωνίας και συντονισμού των εμπλεκόμενων φορέων είναι οι συνηθέστερες αιτίες αδυναμίας ολοκληρωμένου σχεδιασμού και παρακολούθησης του τουρισμού.

Η διαχείριση προορισμού αλλά και η συγκέντρωση και διαχείριση της απαραίτητης πληροφορίας καθίσταται έτσι αδύνατη.

3.5 Οργάνωση και Διοίκηση Λειτουργιών στις Εναλλακτικές και Ειδικές Μορφές Τουρισμού

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι κυριότερες λειτουργίες της οργάνωσης και διοίκησης επιχειρήσεων των εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού υπό το πρίσμα του ήπιου-εναλλακτικού τουρισμού, αλλά και με γνώμονα την ποιοτική εξυπηρέτηση των επισκεπτών.

3.5.1 Παράμετροι Προσδιορισμού του Ηπίου Τουρισμού

“Ως «ήπιος τουρισμός» θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ένα ποιοτικά αναβαθμισμένο τουρισμό που με διακριτική ενσωμάτωση των φιλοξενουμένων αποφέρει οικονομικά οφέλη στους κατοίκους και δημιουργεί κλίμα αμοιβαιότητας μεταξύ μόνιμων κατοίκων και επισκεπτών, ενώ ταυτόχρονα δεν επηρεάζει το περιβάλλον ούτε και την κοινωνία της περιοχής. (Mose 1988)”

Γενικότερα οι παράμετροι που διέπουν τον ήπιο τουρισμό είναι οι παρακάτω:

- ✚ Παροχή στον τουρίστα πολύπλευρων δυνατοτήτων αναψυχής και ξεκούρασης σε άνετο περιβάλλον.
- ✚ Μέριμνα για τις ανάγκες των κατοίκων και της ποιότητας ζωής τους.
- ✚ Διαφύλαξη και αναβάθμιση της πολιτισμικής ιδιαιτερότητας της περιοχής.
- ✚ Προσοχή στη σχέση Ποιότητα-Τιμή-Οφέλους στον προορισμό.
- ✚ Οι απασχολούμενοι στον τουρισμό διακρίνονται από προθυμία και ευγένεια.
- ✚ Ύπαρξη υγιούς ανταγωνισμού και παράλληλη προστασία μικρών επιχειρήσεων.

➡ Σχεδιασμός και Δημιουργία Επιχειρήσεων Ειδικών και Εναλλακτικών Μορφών Τουρισμού:

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

Η συγκεκριμένη ενότητα είναι παρά πολύ σημαντική γιατί με ένα πολύ σωστά σχεδιασμένο επιχειρησιακό πλάνο μπορούμε να δημιουργήσουμε μία υγιή τουριστική επιχείρηση με βάση τα κριτήρια των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού.

Τα στάδια για τον Σχεδιασμό και την Δημιουργία της επιχείρησης είναι τα παρακάτω:

- ✚ Έρευνα Αγοράς
- ✚ Υποδομή-Επένδυση

Έρευνα Αγοράς: Στις Εναλλακτικές και ειδικές μορφές τουρισμού ο τουρίστας επιλέγει ταξίδια με συγκεκριμένα κριτήρια.

Κατά συνέπεια οι επιχειρήσεις θα πρέπει να λάβουν υπόψη ότι απευθύνονται σε ένα εξειδικευμένο τμήμα της αγοράς.

Με βάση αυτό το πρίσμα όπως προαναφέρθηκε και παραπάνω για την ανάπτυξη μίας τουριστικής επιχείρησης απαιτείται η ύπαρξη εναλλακτικών και ειδικών μορφών τουρισμού.

Για παράδειγμα οι προϋποθέσεις για την επιτυχή ανάπτυξη του τουρισμού υπαίθρου είναι οι παρακάτω:

- ✚ Η ύπαρξη ενός ιδιαίτερου πόλου έλξης επισκεπτών.
- ✚ Η περιοχή θα πρέπει να διαθέτει ήδη ένα σημαντικό αριθμό επισκεπτών ο οποίος θα αποτελέσει την περαιτέρω ανάπτυξη.
- ✚ Καλό οδικό δίκτυο.
- ✚ Η κοντινή απόσταση από τα αστικά κέντρα.
- ✚ Η αλληλοσύνδεση των παρεμβάσεων κάτω από έναν συγκεκριμένο στρατηγικό στόχο.
- ✚ Τέλος, θα πρέπει να υπάρξει προώθηση του τουριστικού προορισμού.

Υποδομή-Επένδυση: Η δημιουργία των υποδομών και των επενδύσεων αποτελεί το επόμενο βήμα για την δημιουργία της τουριστικής επιχείρησης.

Όμως για να πραγματοποιηθεί με τον σωστό τρόπο και με το σωστό οικονομικό όφελος θα πρέπει να συμπεριλάβουμε στην έρευνα μας τα παρακάτω κριτήρια:

- ✚ Προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος: Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος επιτυγχάνεται με την δημιουργία μικρού μεγέθους καταλυμάτων καθώς και με την δημιουργία καταλυμάτων προσαρμοσμένα στο φυσικό και αρχιτεκτονικό περιβάλλον, προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς και με περιορισμένο αριθμό επισκεπτών στο χώρο και στο χρόνο.
- ✚ Διασφάλιση ποιότητας υποδομών: Για να λειτουργήσει μία τουριστική επιχείρηση σωστά θα πρέπει να υπάρχει κάποια πιστοποίηση λειτουργίας της όσο αφορά το περιβάλλον για παράδειγμα και τους επισκέπτες βέβαια.

Φάση Λειτουργίας της Επιχείρησης:

- ✚ Οργάνωση με βάση την διασφάλιση ποιότητας
- ✚ Οργάνωση Λειτουργίας στο πλαίσιο του ήπιου τουρισμού
- ✚ Οργάνωση πωλήσεων
- ✚ Αποτελεσματική διοίκηση προσωπικού

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

- ✚ Έλεγχος ποιότητας και Ικανοποίησης Πελατών
- ✚ Έλεγχος λειτουργιών
- ✚ Επιθεώρηση και δοκιμές.

Κεφάλαιο 4^ο : Μεσσηνία

4.1 Ιστορία της Μεσσηνίας

Η **Μεσσηνία** είναι νομός της Ελλάδας που βρίσκεται στη νοτιοδυτική Πελοπόννησο.

Περικλείεται στα βόρεια από τον ποταμό Νέδα και τα Αρκαδικά Όρη και στα ανατολικά από το όρος Ταΰγετος, στα νότια από τον Μεσσηνιακό Κόλπο και στα δυτικά από το Ιόνιο Πέλαγος.

Συνορεύει στα βόρεια με το νομό Ηλείας, στα βορειοανατολικά με το νομό Αρκαδίας και στα ανατολικά με το νομό Λακωνίας.

Έκταση: 2991 τ. χλμ.	Πληθυσμός: 176.876 κάτοικοι (απογραφή 2001)
Πρωτεύουσα: Καλαμάτα (95.539 κάτοικοι)	Διοικητική διαίρεση: 29 Δήμοι, 2 Κοινότητες
Άλλες πόλεις και κομοπόλεις: Φιλιατρά (7882 κατ.), Μεσσήνη (6912 κατ.), Γαργαλιάνοι (6336 κατ.), Κυπαρισσία (5708 κατ.), Χώρα (3458 κατ.), Πύλος (2561 κατ.), Κορώνη (1668 κατ.)	Άλλες σημαντικές κοινότητες: Σταυροπήγιο

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

κατ.), Κοπανάκι(1439 κατ.), Μελιγαλάς (1426 κατ.), Βλαχόπουλο(1421 κατ.), Μεθώνη(1249 κατ.)	

Σημείωση: Τα παραπάνω στοιχεία είναι από την Απογραφή του 2001 και αφορούν μόνο τα αντίστοιχα δημοτικά διαμερίσματα, όχι τους δήμους.

Διοικητική Διάρθρωση του Νομού Μεσσηνίας

- ✚ 1. Δήμος Καλαμάτας
- ✚ 2. Δήμος Αβίας
- ✚ 3. Δήμος Αετού
- ✚ 4. Δήμος Αιπείας
- ✚ 5. Δήμος Ανδανίας
- ✚ 6. Δήμος Ανδρούσας
- ✚ 7. Δήμος Άριος
- ✚ 8. Δήμος Αριστομένους
- ✚ 9. Δήμος Αρφαρών
- ✚ 10. Δήμος Αυλώνα
- ✚ 11. Δήμος Βουφράδων
- ✚ 12. Δήμος Γαργαλιάνων
- ✚ 13. Δήμος Δωρίου
- ✚ 14. Δήμος Είρας
- ✚ 15. Δήμος Θουρίας
- ✚ 16. Δήμος Ιθώμης
- ✚ 17. Δήμος Κορώνης
- ✚ 18. Δήμος Κυπαρισσίας
- ✚ 19. Δήμος Λεύκτρου
- ✚ 20. Δήμος Μεθώνης
- ✚ 21. Δήμος Μελιγαλά
- ✚ 22. Δήμος Μεσσήνης
- ✚ 23. Δήμος Νέστορος
- ✚ 24. Δήμος Οιγαλίας
- ✚ 25. Δήμος Παπαφλέσσα
- ✚ 26. Δήμος Πεταλιδίου
- ✚ 27. Δήμος Πύλου
- ✚ 28. Δήμος Φιλιατρών
- ✚ 29. Δήμος Χιλιοχωρίων
- ✚ 30. Κοινότητα Τρικόρφου

31 . Κοινότητα Τριπύλας

Μορφολογία

Βουνά

Το ψηλότερο βουνό είναι ο *Ταΰγετος* (2404 μ., κορυφή Προφήτης Ηλίας), τον οποίο μοιράζεται με τη Λακωνία και του οποίου η αλυσίδα συνεχίζεται με άλλες ψηλές κορυφές προς βορειοδυτικά.

Στα βορειοανατολικά σύνορα με την Αρκαδία και σε μικρή απόσταση από την Ανδρίτσαινα της Ηλείας βρίσκεται το *Λύκαιο* (1420 μ.).

Στα βόρεια σύνορα με την Ηλεία βρίσκεται το *Τετράζιο*.

Στα δυτικά και προς το Ιόνιο Πέλαγος εκτείνονται από βορρά προς νότο τα όρη της Κυπαρισσίας (όρος *Αιγάλεο*, 1224 μ), στην προέκταση των οποίων βρίσκεται, στη δυτική μεσσηνιακή χερσόνησο, το όρος *Λυκόδημο* (960 μ.).

Στο κέντρο του νομού και από βορρά προς νότο εκτείνεται η ευπορότατη πεδιάδα της Μεσσηνίας.

Ποτάμια

Μεγαλύτερο ποτάμι είναι ο *Πάμισος*, ο οποίος διασχίζει την πεδιάδα της Καλαμάτας και χύνεται στο Μεσσηνιακό Κόλπο.

Στα σύνορα με την Ηλεία βρίσκεται η *Νέδα*.

Μικρότερα ποτάμια είναι ο *Βελίκας* και ο *Νέδωνας*, που διασχίζει την Καλαμάτα

Οικονομία

Η Καλαμάτα είναι το εμπορικό και βιομηχανικό κέντρο του νομού, καθώς και σημαντικό λιμάνι.

Ο αγροτικός τομέας παραμένει σημαντικός με κύρια προϊόντα τα σύκα, την σταφίδα, τα σταφύλια και το κρασί, τα πορτοκάλια, τις ελιές και το ελαιόλαδο.

Ιστορία

Η μεσσηνιακή γη κατοικήθηκε σε όλη τη διάρκεια της προϊστορικής περιόδου (7000 – 3000 π.Χ.) από διάφορους λαούς όπως βεβαιώνουν οι πολλές νεολιθικές θέσεις που έχει φέρει στο φώς η αρχαιολογική σκαπάνη κυρίως στα δυτικά του νομού, στις περιοχές της Πυλίας και της Τριφυλίας (Χώρα, Επάνω Εγκλιανός, Μάλθη, Χανδρινό, Κορυφάσιο).

Οι λαοί μη συνδεόμενοι μεταξύ τους με πολιτική ένωση, ήταν κυρίως Αιολείς και Πελασγοί στα δυτικά και Λέλεγες στα ανατολικά .

Οι τελευταίοι αυτοί περίπου το 2700 π.Χ. ίδρυσαν κράτος με έδρα την Ανδανία και με βασιλιά τον Πολυκάανα και τη σύζυγο του Μεσσήνη.

Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΧΑΛΚΟΥ Μυκηναϊκά Χρόνια 1600 – 1100 π.Χ.

Την περίοδο αυτή η Μεσσηνία είναι η πιο πυκνοκατοικημένη περιοχή της Πελοποννήσου με πλούσια αρχαιολογικά ευρήματα σε πενήντα περίπου τοποθεσίες: θολωτοί και λαξευτοί τάφοι, λείψανα οικοδομικών εγκαταστάσεων και συνοικισμών, χαρακτηριστική κεραμική τέχνη.

Τα σημαντικότερα από αυτά έχουν αποκαλυφθεί στις θέσεις Βολμίδα Χώρας, Κουκουνάρα, Χαρακοπιό, Βίγλα, Κορυφάσιο, Ριζόμυλος, Σωτηριάνικα, Παπούλια, Τραγανά, Μυρσινοχώρι, Ανω Εγκλιανός, Άγιος Ηλίας, Θουρία, Μουρατάδα, Μύρα, Μάλθη, Κοπανάκι.

Όμως στον Άνω Εγκλιανό εντοπίστηκε ένα από τα μεγαλύτερα και σημαντικότερα μυκηναϊκά κέντρα της Μεσσηνίας και όλης της Ελλάδας με ανάκτορο, πόλη και τάφους το οποίο αποτέλεσε την έδρα των Μυκηναίων βασιλιάδων της Πύλου και το ανάκτορο του Νέστορα, του σοφού της Ιλιάδας.

Η προσωπικότητα του Μεσσήνιου αυτού βασιλιά υπήρξε, μέσα στο έπος του «θυμού» υπόδειγμα σωφροσύνης, πραότητας και κατανόησης των ανθρωπίνων πραγμάτων που πέρασε και σε ολόκληρο τον μετέπειτα ελληνικό κόσμο.

Γεωμετρικά Χρόνια 1100 – 800 π.Χ.

Με τη λεγόμενη «κάθοδο των Δωριέων», όταν καταστρέφονται τα μυκηναϊκά κέντρα, το κράτος της Πύλου δέχεται την επίθεση των ηγετών των Δωριέων Τημένου, Κρεσφόντη, Αριστοδήμου.

Σύμφωνα με την παράδοση η εύφορη χώρα του Νέστορα έτυχε με κλήρο στον Κρεσφόντη, ο οποίος εγκαταστάθηκε στην περιοχή της Στενύκλαρου ενώ οι περισσότεροι από του ντόπιους προτίμησαν να εκπατριστούν και να καταφύγουν σε άλλες χώρες και κυρίως στην Αττική, παρά να υποταχθούν στους Δωριείς.

Οι Δωριείς στην Μεσσηνία δημιούργησαν νέο καθεστώς ενώ όσοι Μεσσήνιοι παρέμειναν στην περιοχή στερήθηκαν την περιουσία τους.

Αρχαϊκή - Κλασική – Ελληνιστική Εποχή / Ρωμαϊκά Χρόνια: 8^{ος} αιώνας π.Χ – 4^{ος} μ.Χ.

Τον 8^ο αιώνα αρχίζει η δραματικότερη περιπέτεια του μεσσηνιακού λαού όταν το στρατιωτικό κράτος της γειτονικής Σπάρτης αποφασίζει να αυξήσει τα εδάφη του κατακτώντας την εύφορη γη της Μεσσηνίας. Οι μεταξύ των Σπαρτιατών και Μεσσήνιων τρεις μεγάλοι πόλεμοι διήρκεσαν από τα μέσα του 8^{ου} αιώνα μέχρι τα μέσα του 5^{ου} π.Χ. (743 – 454) και κατέληξαν στην υποδούλωση της Μεσσηνίας στη Σπάρτη. Παρά την δυσμενή κατάληξη τους, οι Μεσσηνιακοί πόλεμοι έδωσαν την αφορμή και τη δυνατότητα στους κατοίκους της Μεσσηνίας να αποκτήσουν ισχυρή εθνική συνείδηση αμυνόμενοι υπέρ του πατρίου εδάφους.

Η Μεσσηνία παρέμεινε υπό τον σπαρτιατικό ζυγό μέχρι την εποχή της κατάλυσης της ηγεμονίας των Λακεδαιμονίων από τους Θηβαίους.

Ο Θηβαίος Επαμεινώνδας ελευθέρωσε τη χώρα (369 π.Χ.) και έχτισε στις υπερώες του όρους Ιθώμη την πρωτεύουσα της ανεξάρτητης πια Μεσσηνίας, την Ιθώμη, η οποία εξελίχθηκε σε σπουδαίο πολιτιστικό κέντρο.

Στα χρόνια που ακολούθησαν ως την ρωμαϊκή κατοχή η Μεσσηνία θα καταστραφεί δύο φορές: από τον στρατηγό του Φιλίππου Ε' Δημήτριο Φάρο το 214 π.Χ. και από τον τύραννο της Σπάρτης Νοβί το 202 π.Χ. Οι εν συνεχεία πόλεμοι και οι διενέξεις μεταξύ των ελληνικών πόλεων επέφεραν τελικός την επικράτηση των Ρωμαίων και την εξ ολοκλήρου υποταγή της Ελλάδας σε αυτούς (146π.Χ.). Τότε και η Μεσσηνία ακολουθεί την τύχη της υπόλοιπης Ελλάδος τόσο στην περίοδο της ρωμαιοκρατίας όσο και κατά τους Βυζαντινούς χρόνους.

Μεσαιωνική – Βυζαντινή περίοδος: 4^{ος} - 15^{ος} μ.Χ.

Από τον 4^ο μ.Χ. αιώνα και μέχρι τις αρχές του 9^{ου} η Πελοπόννησος δέχεται επιδρομές από τους Γότθους, Αβάρους και Σλάβους από τις οποίες πλήττεται και η Μεσσηνία. Οι κάτοικοι της από τον φόβο αυτών των επιδρομών τρέπονται προς την θάλασσα και από τότε χρονολογείται η ίδρυση των πόλεων της Καλαμάτας, Κορώνης, Μεθώνης.

Μετά την άλωση της Κωνσταντινούπολης από τους Λατίνους η Μεσσηνία συμπεριλήφθηκε στο δουκάτο της Αχαΐας (1205) υπό την ηγεμονία του Φράγκου Γοδεφρείδου Βιλλαρδουίνου με κέντρο την Καλαμάτα και το κάστρο της και με την εξαίρεση των πόλεων Μεθώνης και Κορώνης, τα οποία έγιναν βενετικές κτήσεις.

Η Φραγκοκρατία στην Πελοπόννησο κράτησε επί 200 και πλέον έτη ενώ από τα τέλη του 14^{ου} αιώνα άρχισε η βαθμιαία κατάκτηση περιοχών της Μεσσηνίας από τους Τούρκους η οποία ολοκληρώθηκε το 1498.

Νεότερα Χρόνια: Τουρκοκρατία - Επανάσταση

Το 1769 – 70 Μεσσήνιοι και Μανιάτες συμμετέχουν στο αποτυχημένο ορλωφικό κίνημα και ακολουθεί φοβερή επιδρομή Τουρκοαλβανών οι οποίοι καταστρέφουν την Μεσσηνία και σφάζουν μεγάλο μέρος του πληθυσμού της.

Στις 23 Μαρτίου ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης, ο Κολοκοτρώνης και ο Παπαφλέσσας μαζί με άλλους Μεσσήνιους επαναστάτες κηρύσσει στην Καλαμάτα την έναρξη της επανάστασης με την δήλωση προς τις ευρωπαϊκές αυλές ότι εφεξής οι Έλληνες θα αποτελούν αυτόνομο έθνος.

Σύντομα απελευθερώνεται ολόκληρη η Μεσσηνία εκτός από τα φρούρια της Μεθώνης - Κορώνης.

Εκτοτε η Μεσσηνία θα παραμείνει ελεύθερη ως το 1825 οπότε υφίσταται την πρώτη επιδρομή του Ιμπραήμ. Παρά την ηρωική αντίσταση του Παπαφλέσσα στο Μανιάκι και την πανωλεθρία του τουρκικού στρατού από τους Μανιάτες στη Βέργα

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

Αλμυρού ο Ιμπραήμ κατέστρεψε ολόκληρη την Πελοπόννησο, την πυρπόλησε, κατέκοψε 150.000 οπωροφόρα δέντρα και ενήργησε συστηματικές σφαγές του πληθυσμού της.

Στις 20 Οκτωβρίου 1827 ο συμμαχικός στόλος συντρίβει τον τουρκο αιγυπτιακό στόλο στον κόλπο του Ναβαρίνο, στη Μεσσηνιακή γη γράφεται λοιπόν και η αρχή του αίσιου τέλους για την ελληνική επανάσταση.

Μετά την απελευθέρωση της Ελλάδας και την αποκατάσταση του κράτους η Μεσσηνία θα ακολουθήσει την τύχη των υπολοίπων επαρχιών της Πελοποννήσου.

4.2 Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

Στην συγκεκριμένη ενότητα θα αναφερθούμε στην τουριστική ανάπτυξη του Νομού Μεσσηνίας το οποίο αποτελεί ένα πλήρες ολοκληρωμένο παράδειγμα τουριστικής ανάπτυξης. (ΠΟΤΑ)

Με την συγκεκριμένη έρευνα η οποία είναι κυρίως οικονομική θα προσπαθήσουμε να σκιαγραφήσουμε τον τρόπο με τον οποίο ο νομός Μεσσηνίας αποτελεί παράδειγμα Πλήρους Τουριστικής Ανάπτυξης.

Είναι χαρακτηριστικό ότι με ειδικές μελέτες περιπτώσεων από τα έτη 2000-2008 θα προσπαθήσουμε να δείξουμε τα στάδια οικονομικών αλλαγών που πέρασε ο Νομός όσον αφορά με επενδύσεις οι οποίες έγιναν και αναβάθμισαν το τουριστικό προφίλ του νομού όσο και με το πρίσμα των ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού, οι οποίες αποτέλεσαν μοχλό ανάπτυξης του Νομού.

Στο πρώτο μέρος της έρευνας θα παρουσιάσουμε την πρόσφατη επένδυση η οποία έγινε στον Νομό και αφορά για την έναρξη λειτουργίας ενός τεράστιου ξενοδοχειακού θέρετρου του COSTA NAVARINO.

Εν συνεχεία θα ασχοληθούμε με την διαδικασία μετασχηματισμού του Νομού Μεσσηνίας από αγροτική σε τουριστική περιοχή και στο τέλος της έρευνας μας όσο την ευκαιρία του συνεδριακού τουρισμού ως μοχλό σημαντικής ανάπτυξης και πώς μπορεί να αξιοποιηθεί μελλοντικά ως ειδική και εναλλακτική μορφή τουρισμού και μπορεί να συνεισφέρει πολλά στο μέλλον της περιοχής.

4.2.1 Παρουσίαση της επένδυσης του Costa Navarino ως Περιοχής Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (Π.Ο.Τ.Α.) που συντελείται στη Μεσσηνία.

Στην συγκεκριμένη ενότητα επιτυγχάνεται να παρουσιαστεί η επένδυση του Costa Navarino ως περιοχή ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης που συντελείται στην Μεσσηνία.

Συνεπώς ο ορισμός που θα μπορούσαμε να δώσουμε πως μία περιοχή θεωρείται ολοκληρωμένη τουριστικά είναι ο παρακάτω:

Ως ΠΟΤΑ χαρακτηρίζονται, σύμφωνα με το άρθρο 9 του Ν. 2545/97, δημόσιες ή ιδιωτικές εκτάσεις, στις οποίες δημιουργείται ένα σύνολο τουριστικών εγκαταστάσεων αποτελούμενο από ξενοδοχεία διαφόρων λειτουργικών μορφών, εγκαταστάσεις ειδικής τουριστικής υποδομής, συμπληρωματικές εγκαταστάσεις αναψυχής, άθλησης και γενικά υπηρεσιών διάθεσης του ελεύθερου χρόνου των τουριστών.

Ερευνητικά Ερωτήματα και Υποθέσεις έρευνας:

- Ο τουρισμός, ως κατεξοχήν διεθνοποιημένη δραστηριότητα, ενσωματώνεται σε συγκεκριμένους κάθε φορά τόπους και συμβάλλει αυτόματα στην τοπική ανάπτυξη της ευρύτερης περιοχής στην οποία εφαρμόζεται.
- η διερεύνηση της συμβατότητας του θεσμού της Π.Ο.Τ.Α. με την τουριστική ανάπτυξη της Ελλάδας και την αξιοποίηση των τοπικών πλεονεκτημάτων της, στη βάση μιας βιώσιμης και ισόρροπης οικονομικής και τουριστικής ανάπτυξης.

Επιμέρους Ερευνητικά Ερωτήματα:

- Το κατά πόσο ο θεσμός των Π.Ο.Τ.Α., αποτελεί ένα χρήσιμο πολεοδομικό εργαλείο τουριστικής ανάπτυξης
- Τη διερεύνηση της πιθανής ωφελιμότητας του θεσμού της παραθεριστικής-τουριστικής κατοικίας για τον τοπικό πληθυσμό του Ν. Μεσσηνίας.

Μεθοδολογία:

- ✚ Καθορίστηκε η περιοχή και η χωρική μονάδα μελέτης, η οποία είναι ο Νομός Μεσσηνίας και ειδικότερα η ευρύτερη περιοχή της Πυλίας.
- Αναπτύσσεται σε 4 ανεξάρτητες περιοχές (Ρωμανός, Πύλος,Κυνηγός,Ριζόμυλος) στη Μεσσηνία, συνολικής έκτασης τουλάχιστον 6.000στρεμμάτων
- Α΄Φάση: Περιλαμβάνει 2 περιοχές ολοκληρωμένης τουριστικής ανάπτυξης σε παραθαλάσσιες εκτάσεις, το Navarino Dunes στο Ρωμανό και Navarino Bay στην Πύλο.
- Β΄Φάση: Περιλαμβάνει την επέκταση των Navarino Dunes και Navarino Bay, καθώς και την ανάπτυξη δύο νέων τοποθεσιών, των Hills Navarino στο Κυνηγό και Navarino Blue στο Ριζόμυλο.

Σε αυτό το σημείο θα παρουσιάσουμε τα οφέλη της επένδυσης όσον αφορά την επενδυτική εταιρία καθώς και για τον Νομό:

- Καθιέρωση της Μεσσηνίας σε τουριστική περιοχή υψηλής ποιότητας και παγκοσμίου φήμης.
- Σεβασμός στο περιβάλλον και στις παραδόσεις των τοπικών κοινωνιών
- Δημιουργία Υποδομών που θα διαφυλάσσουν το φυσικό πλούτο της περιοχής:
- Φωτοβολταϊκο Πάρκο
- Συστήματα Γεωθερμίας

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

- Περιβαλλοντικές μελέτες για τον ποταμό Σέλα
- Λιμνοδεξαμενές
- Ερευνητικό Κέντρο-Παρατηρητήριο της κλιματικής αλλαγής

ΕΡΕΥΝΑ ΠΕΔΙΟΥ

Σε αυτό το σημείο παραθέτουμε μία έρευνα που έγινε σχετικά με τα οφέλη της επένδυσης (έρευνα : Πετράκος Κώστας, άρθρο *Travel Daily News* Παρουσίαση της Τουριστικής επένδυσης Costa Navarino Περιοχής Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (Π.Ο.Τ.Α.)) που συντελείται στη Μεσσηνία.

Επιλέχθηκε η ποιοτική έρευνα με τη διεξαγωγή συνεντεύξεων σε άτομα που έχουν ενεργό ρόλο στην κοινωνική ζωή του τόπου είτε σε θεσμικό επίπεδο είτε ως ενεργοί πολίτες.

Σκοπός:

- Η καταγραφή των απόψεων των ερωτώμενων μέσα από διαδικασία συζήτησης, ανταλλαγής απόψεων και πληροφοριών προσδιορισμός του υπό διερεύνηση πληθυσμού δήμαρχος Πύλου
  - έτερος δημοτικός σύμβουλος,
  - δικηγόρος που έχει βρεθεί ως κατηγορος της εταιρείας
  - υποψήφιος για θέση εργασίας στο costa navarino

Χρονική περίοδος:

- Πραγματοποιήθηκε έρευνα στην πόλη της Πύλου και αυτοψία στην υπο περιοχή που πρόκειται να κατασκευαστεί το navarino bay στις 30/12/2009 και στην Αθήνα στις 19/1/2010

Οι συνεντεύξεις σχεδιάστηκαν υπό το πρίσμα των θεματικών ενοτήτων επί των οποίων διαμορφώθηκε ουσιαστικά και η ερευνητική διαδικασία.

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

		Κόστος	Επίπεδο Τουριστικής ανάπτυξης	Υποστήριξη/επιβάρυνση	Αποδοτικότητα	Μείωση κινδύνου
Επιχειρηματικότητα/επιχειρήσεις	Διασφάλιση των πόρων για βιώσιμη ανάπτυξη	✓				✓
	Εξελίξεις το χρόνο προβλήματα που κλιμακώθηκαν τουρισμού της ζήτησης και του καταναλωτή και του καταναλωτή των πόρων?	✓		✓	✓	✓
	Είναι μια ενδογενής και ήπια μορφή τουρισμού ανάπτυξης ή με πόλη μερική υδατικού τουρισμού;		✓		✓	✓
Οικονομικές θεμελιώσεις και ιδεολογία	Ο κεντρικός φορέας τουρισμού μονοθέσια ή υπάρχει μονοθέσιας ενδογενούς ανάπτυξης για τον περιοχή;	✓	✓		✓	✓
	Κρατικές επενδύσεις, επενδύσεις και διατήρηση μεγάλων κτιρίων VRS	✓			✓	✓
Οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις	Ενίσχυση το κλιμακώ τουρισμού πόρων στα συνολικά του η μεταβάλλεται ο κεντρικός φορέας	✓	✓	✓	✓	✓
	Είναι συμβατή η επέμβαση με την ταπεινή οικονομία και την οικονομική ανάπτυξη;	✓		✓	✓	✓
	Δημοσιότητα προώθησης τουριστικής κίνησης που θα διεγείρει σε ολόκληρη την περιοχή	✓	✓		✓	✓
	Ευνοϊκή στη δημοσιότητα επαγγελματίες	✓	✓	✓	✓	✓
	Οικονομικο-κοινωνικές ιδιαιτερότητες και αλλαγές στην κατάσταση κοινωνική ζωή	✓			✓	✓
	Είναι τελικό καθοριστική μια τέτοια επέμβαση;	✓	✓	✓	✓	✓
Περιβαλλοντικές επιπτώσεις	Φυσικό Περιβάλλον, αλλοίωση τοπίου και διατήρηση υδατικών πόρων	✓	✓		✓	✓
	Προστατευόμενες περιοχές Natura		✓		✓	✓

Πηγή: έρευνα : Πετράκος Κώστας, άρθρο **Travel Daily News**

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στόχος:

- Η επιβεβαίωση ή η διάψευση των υπό θέσεων εργασίας.
- Το κυριότερο συμπέρασμα αυτής της εργασίας, αναφέρεται στο πρότυπο τουριστικής ανάπτυξης, το οποίο λαμβάνει χώρα στη συγκεκριμένη περιοχή χαρακτηρίζεται ως απομονωμένο και ξεκομμένο από τις ανάγκες της τοπικής κοινωνίας με πανομοιότυπη συνταγή όπου και αν εφαρμόζεται.
- Αρνητική επίδραση του μεγέθους της επένδυσης στην περιοχή τόσο από περιβαλλοντική σκοπιά όσο και από οικονομικές εξαρτήσεις που αυτή επιφέρει στο χώρο και στις ανθρώπινες σχέσεις.
- Ανάγκη για ποιοτική αναβάθμιση και ολοκλήρωση του τουριστικού προϊόντος, ώστε να παρέχεται στους υποψήφιους κατοίκους κάτι μοναδικό και διαφορετικό από τις υπόλοιπες τουριστικές πόλεις της Μεσογείου.

4.2.2 Μετασχηματισμός της Μεσσηνίας από αγροτική σε τουριστική περιοχή με αφορμή την θεσμοθέτηση της Περιοχής Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ) Μεσσηνίας.

Αντικείμενο της έρευνας είναι να διερευνήσει τις γεωγραφικές δυναμικές και τις τάσεις μετασχηματισμού του Νομού Μεσσηνίας και συγκεκριμένα των -περιεχόμενων αυτού- δήμων: Γαργαλιάνων, Νέστορος και Πύλου, από αμιγώς αγροτικές οικονομίες σε περιοχές νέων οικονομικών δραστηριοτήτων και συγκεκριμένα ανάπτυξης του τουρισμού, με αφορμή τη θεσμοθέτηση της Περιοχής Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ) Μεσσηνίας.

Η έρευνα αποσκοπεί :

- στην καταγραφή της εξέλιξης των γεωγραφικών χαρακτηριστικών και της δυναμικής της τουριστικής ανάπτυξης της περιοχής,
  - στην εξήγηση των μηχανισμών μετασχηματισμού και την κατανόηση του τρόπου αλλαγής της περιοχής,
  - στην εκτίμηση των προοπτικών που διαμορφώνονται σε τοπικό επίπεδο.
- Μέχρι και την τελευταία δεκαετία ο τόπος αυτός βρισκόταν σε διαρκή υποβάθμιση του παραγωγικού συστήματος με συνέπεια την σταδιακή οικονομική του κατάρρευση.

Έτσι, παρατηρούμε:

- κρίση στο αγροτικό σύστημα,
- ανύπαρκτη οριζόντια διασύνδεση με τη μεταποίηση,
- ισχνή τουριστική ανάπτυξη,
- χαμηλή αξιοποίηση ιστορικών και οικολογικών πόρων καθώς και
- τεράστιες ελλείψεις σε κοινωνική και τεχνική υποδομή.
- Η χρόνια αυτή κατάσταση οδήγησε στη σταδιακή αποχώρηση του ανθρώπινου δυναμικού από την περιφέρεια και την εγκατάστασή του στα αστικά κέντρα προς ανεύρεση εργασίας και καλύτερης παροχής υπηρεσιών.

Δυναμική τουριστικής εξέλιξης και προοπτικές του θεσμικού πλαισίου

- Ο κλάδος του τουρισμού δείχνει να προσφέρεται για ανάπτυξη καθώς η περιοχή διαθέτει:
  1. ιδιαίτερο ιστορικό παρελθόν και πολλούς αρχαιολογικούς χώρους,
  2. φυσικό κάλος προς ανάδειξη,
  3. τον αερολιμένα Καλαμάτας με πτήσεις charter από την Ευρώπη
- Στα πλαίσια αυτά θεσμοθετήθηκε η Περιοχή Ολοκληρωμένης Τουριστικής Ανάπτυξης (ΠΟΤΑ) Μεσσηνίας που συνίσταται από τρία τμήματα, έκτασης 1450 στρ. το καθένα, εκμεταλλευόμενη τις δύο μεγάλες εκτάσεις γης που υπήρχαν στην περιοχή, τα Κοκκεβαίϊκα και αυτή του Καραγιώργη, όπου την δεκαετία του '70, είχε γίνει πρόταση χωροθέτησης ναυπηγείων και βαριάς βιομηχανίας, η οποία εμποδίστηκε από την κοινή γνώμη. Το κάθε τμήμα ΠΟΤΑ περιλαμβάνει ένα σύνολο εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής (π.χ. γήπεδα golf) καθώς και συμπληρωματικές εγκαταστάσεις αναψυχής, άθλησης και

διάθεσης ελεύθερου χρόνου. Την ολοκλήρωση δε των σχεδίων κατασκευής και εκμετάλλευσης όλης της περιοχής ανέλαβε η εταιρεία TEMES A.E., συμφερόντων της εφοπλιστικής οικογένειας Βασιλείου Κωνσταντακόπουλου.

Η τοπική κοινή γνώμη έχει διχαστεί σε αυτούς που είναι:

- υπέρ της επένδυσης, θεωρώντας ότι θα φέρει την ανάπτυξη που ευαγγελίζεται μέσω της προσέλευσης τουριστών υψηλών εισοδημάτων, την διαφήμιση του χώρου και κυρίως την απασχόληση ενός μεγάλου αριθμού εργατικού δυναμικού από την περιοχή και αυτών που είναι
- κατά μιας επένδυσης ολοκληρωτικού χαρακτήρα, φοβούμενοι την αποστασιοποίηση της από το τοπικό παραγωγικό σύστημα, την αλλοτρίωση των τοπικών φυσικών και ανθρωπογενών χαρακτηριστικών καθώς και μια σειρά αρνητικών περιβαλλοντικών επιπτώσεων τόσο από την δημιουργία των γηπέδων golf, όσο και από την έως σήμερα ισχύη υποδομή για την εξυπηρέτηση ενός τέτοιου αριθμού τουριστών (οδικό δίκτυο, χωματερές, βιολογικός καθαρισμός κλπ)
- Η Δ. Μεσσηνίας βρίσκεται σε περίοδο μετασχηματισμού του οικονομικού της παραγωγικού συστήματος από τον πρωτογενή τομέα στον τριτογενή με έμφαση στον κλάδο του τουρισμού.
- Η ιδιωτική πρωτοβουλία που στηρίζεται από το κράτος μέσω χρηματοπιστωτικών διευκολύνσεων αλλά και προωθείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην περίπτωση του νομού Μεσσηνίας παίρνει το χαρακτήρα της Ολοκληρωμένης μορφής και πραγματοποιείται καθώς και εκμεταλλεύεται από έναν και μόνο ιδιώτη.
- Το θεσμικό πλαίσιο τροποποιείται διαρκώς προκειμένου να εξυπηρετήσει την επενδυτική πρόταση η οποία με την σειρά της πρόκειται να καλύψει το αναπτυξιακό έλλειμμα της περιοχής – γεγονός που αποτελεί ευθύνη της θεσμικής εξουσίας.
- Οδηγούμαστε στην λανθασμένη αντίληψη του να συγχέουμε την ανάπτυξη σε μια περιοχή με την ανάπτυξη της περιοχής.

4.3 Η ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού στην Ελληνική περιφέρεια: η περίπτωση του Νομού Μεσσηνίας

Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι η διαμόρφωση προτάσεων για την ανάπτυξη της περιφέρειας σε σημαντικό συνεδριακό προορισμό.

Για τον σκοπό αυτό έγινε μελέτη περίπτωσης (case study), με ανάλυση της υπάρχουσας κατάστασης σε έναν όχι ιδιαίτερα αναπτυγμένο συνεδριακό προορισμό της Ελληνικής περιφέρειας, τον Νομό Μεσσηνίας.

Από τη μελέτη προέκυψε ότι :

α) η ανάπτυξη της Ελληνικής περιφέρειας σε συνεδριακό προορισμό απαιτεί να αναληφθούν συντονισμένες δράσεις από τους τρεις βασικούς πυλώνες αυτής της προσπάθειας, την αυτοδιοίκηση (τοπική και νομαρχιακή), τους τοπικούς φορείς (επαγγελματικούς, επιστημονικούς κλπ) και τις επιχειρήσεις που διαθέτουν συνεδριακές εγκαταστάσεις και εξοπλισμό και

β) η ανάπτυξη μιας περιοχής σε μείζονα συνεδριακό προορισμό είναι εφικτή όταν υπάρχουν οι προϋποθέσεις (φυσικό περιβάλλον, ιστορία, κληρονομιά), δημιουργηθούν οι υποδομές (συνεδριακοί χώροι, προμηθευτές) και αναπτυχθούν τα κατάλληλα συντονιστικά όργανα (όπως το περιφερειακό γραφείο συνεδρίων και εκδηλώσεων) που θα αναλάβουν την επιτυχή ανάληψη και διεκπεραίωση των συνεδριακών εκδηλώσεων, εδραιώνοντας και αναπτύσσοντας τον συνεδριακό τουρισμό στην συγκεκριμένη περιοχή.

Οι υποδομές της Ελληνικής περιφέρειας είναι στην πλειονότητα των περιπτώσεων ελλιπείς, αφού δεν αποτελούν αποτέλεσμα μελέτης και σχεδιασμού αλλά αναπτύχθηκαν ως προϊόν ανάγκης, για να υποστηρίξουν δηλαδή τις βασικές οικιστικές και οικονομικές-επαγγελματικές ανάγκες που αναπτύχθηκαν στην εκάστοτε περιοχή.

Το αρνητικό αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι διπλό:

αφενός οι επισκέπτες μιας άναρχα ανεπτυγμένης τουριστικής περιοχής ταλαιπωρούνται, και αφετέρου το περιβάλλον (το οποίο είναι το μόνο, μαζί με την τυχόν ιστορική κληρονομιά, που προσελκύει τους ξένους επισκέπτες στις περιοχές αυτές) υφίσταται αυθαίρετες και συχνά καταστροφικές παρεμβάσεις, αφού δεν προστατεύεται από ένα επαρκές, σύγχρονο και αυστηρό θεσμικό πλαίσιο (Rodgers 1998, Shone 1998, Swarbrooke and Horner 2001, Κραβαρίτης 1992, Παπαγεωργίου 2002).

Η τουριστική ανάπτυξη ενός τόπου, όμως, είναι απαραίτητο να εντάσσεται σε έναν γενικότερο οικονομικό σχεδιασμό, που να περιλαμβάνει τον τουρισμό, την αναψυχή, τον πολιτισμό και την εκπαίδευση σε ένα ενιαίο και άρρηκτο σύνολο.

Στο επίπεδο αυτό, σήμερα, ο ρόλος των τοπικών φορέων, των επιχειρηματιών και επαγγελματιών της περιοχής και, κυρίως, της τοπικής και νομαρχιακής αυτοδιοίκησης, είναι σημαντικός, μολονότι το πεδίο δράσης των δύο τελευταίων φορέων είναι μάλλον στενό, λόγω ανεπαρκών πόρων (Αθανασίου 2003, Κουκολιάς 2005, Κραβαρίτης 1992, Λεούδης 2005, Μπουρδάρα 2003, Παπαγεωργίου 2002, Στραγάλης 2005).

Πλην του κλασσικού-περιηγητικού τουρισμού (τουρισμού αναψυχής), τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί σημαντικά οι λεγόμενες εναλλακτικές μορφές τουρισμού.

Τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού υιοθέτησε και ανέπτυξε η τουριστική βιομηχανία για να δημιουργήσει νέα κίνητρα και ενδιαφέροντα, να διευρύνει την τουριστική

αγορά και να βοηθήσει την περιφερειακή τουριστική ανάπτυξη.

Σημαντικές μορφές εναλλακτικού τουρισμού αποτελούν ο αγροτουρισμός, ο τουρισμός υγείας, ο χειμερινός, ο κοινωνικός και ο επαγγελματικός τουρισμός (Rodgers 1998, Shone 1998, Swarbrooke and Horner 2001, Αθανασίου 2003, Κραβαρίτης 1992, Παπαγεωργίου 2002).

Τα συνέδρια αποτελούν σημαντική πηγή εσόδων για έναν τόπο, ενώ ταυτόχρονα και ο συνεδριακός τουρίστας είναι ιδιαίτερα ευπρόσδεκτος, αφού δαπανά αρκετά χρήματα και μάλιστα σε εποχές εκτός περιόδου αιχμής.

Ο ανταγωνισμός, συνεπώς τόσο των τόπων προορισμού όσο και των χώρων διεξαγωγής των συνεδρίων, είναι ιδιαίτερα μεγάλος (Rodgers 1998, Shone 1998, Swarbrooke and Horner 2001, Δεληκανάκης 2003, Κραβαρίτης 1992, Λαγός 2005, Παπαγεωργίου 2002, Στραγάλης 2005).

Η Ελληνική συνεδριακή αγορά, αν και μικρή σε σχέση με το διεθνές περιβάλλον, αποτελεί ένα σημαντικό πεδίο δράσης για τις πόλεις της Ελληνικής περιφέρειας: αυτό συμβαίνει γιατί ο συνεδριακός τουρισμός, δρώντας συμπληρωματικά αλλά και παράλληλα με τον μαζικό τουρισμό, αποτελεί σοβαρό έσοδο για την τοπική οικονομία.

Είναι λογικό λοιπόν να γίνεται προσπάθεια να αναπτυχθεί η κάθε περιφέρεια σε συνεδριακό προορισμό, ιδίως όταν η πόλη ή η περιοχή έχει σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους ή τουριστικά αξιοθέατα και, άρα, θεωρείται ότι διαθέτει την στοιχειώδη τουριστική υποδομή (Αθανασίου 2003, Δεληκανάκης 2003, Κουκολιάς 2005, Κραβαρίτης 1992, Λαγός 2005, Λεούδης 2005, Παπαγεωργίου 2002, Στραγάλης 2005)

Ο Νομός Μεσσηνίας και ιδιαίτερα η πόλη της Καλαμάτας αποτελούν τυπικό παράδειγμα μιας μέτρια ανεπτυγμένης τουριστικής περιοχής, που έχει όμως όλα τα προσόντα να αποτελέσει σημαντικό συνεδριακό προορισμό.

Με μελέτη της διαθέσιμης βιβλιογραφίας, επιτόπια έρευνα και συνεντεύξεις, καταγράψαμε και αναλύσαμε την υπάρχουσα κατάσταση στην πόλη της Καλαμάτας, αλλά και τον Νομό Μεσσηνίας γενικότερα.

Στην συνέχεια, αναπτύσσουμε προτάσεις για το

- Το τεράστιο Ελληνικό ενδιαφέρον για τον συνεδριακό τουρισμό, ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια, αντικατοπτρίζεται στις πολύ συχνές και εκτενείς αναφορές των ειδικών περιοδικών πάνω στο θέμα.

Οι προτάσεις αυτές, με την κατάλληλη επεξεργασία και προσαρμογή, ίσως μπορούν να αποτελέσουν οδηγό και για άλλες πόλεις και περιοχές της χώρας μας.

4.3.1. Μελέτη της υπάρχουσας κατάστασης στον νομό Μεσσηνίας

Ο νομός Μεσσηνίας, ένας γεωργικός κατά βάση νομός, που βρίσκεται στο νοτιοδυτικό άκρο της ηπειρωτικής Ελλάδας, θεωρούμε ότι έχει μεγάλες συνεδριακές δυνατότητες.

Πράγματι, ο νομός αυτός διαθέτει:

- πολύ καλές κλιματολογικές συνθήκες, καταγάλανες θάλασσες και σημαντικές ορεινές περιοχές, κυρίως στον Ταΰγετο,
- αεροπορική, οδική και σιδηροδρομική πρόσβαση,
- δυνατότητα για κοντινές αποδράσεις με έδρα τον νομό,
- ισχυρό τοπικό χρώμα, διασκέδαση και γαστριμαργικές απολαύσεις,
- παραδοσιακή φιλοξενία,
- ιστορία, πολιτισμό, μουσεία και σημαντικούς αρχαιολογικούς χώρους,
- δύο ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα και
- συνεδριακή και ξενοδοχειακή υποδομή που αποτελείται από 7 μεγάλα ξενοδοχεία (τα 5 στην Καλαμάτα), με 8 συνεδριακές αίθουσες και δυνατότητα εξυπηρέτησης κατά μέγιστο αριθμό 2700 συνέδρων, χωρίς όμως παρουσία εμπείρων διοργανωτών συνεδρίων και προμηθευτών (HAPCO, 2002).

Για την ανάλυση των συνεδριακών δυνατοτήτων και την αποτύπωση της εν γένει συνεδριακής υποδομής του νομού, αναλύονται τρεις βασικές συνιστώσες: οι συνεδριακές αίθουσες, οι επαγγελματίες του συνεδριακού τουρισμού και οι δυνατότητες επιλογής της Μεσσηνίας ως τόπος διεξαγωγής συνεδρίων, με διεϊσδυση στελεχών σε οργανωτικές επιτροπές συνεδρίων και εκδηλώσεων.

4.3.1.1. Συνεδριακές αίθουσες

Η ένωση Ελλήνων Επαγγελματιών Διοργανωτών Συνεδρίων (Hellenic Association of Professional Congress Organizers, HAPCO) καταχωρεί μόλις 5 ξενοδοχεία με συνεδριακές δυνατότητες στην περιοχή (Πίνακας 2). Τα ξενοδοχεία αυτά έχουν την δυνατότητα εξυπηρέτησης το πολύ 2500 συνέδρων. Από την έρευνα που διενεργήθηκε για τους σκοπούς της παρούσας μελέτης, αναδείχθηκαν ακόμη δύο ξενοδοχεία, το Φιλοξένια και το REX, που ανεβάζουν τον μέγιστο συνολικό αριθμό εξυπηρετούμενων συνέδρων σε 2700 άτομα περίπου. Για να επιτευχθεί, φυσικά, τόσο η διάθεση κλινών, όσο και η κάλυψη του συνολικού αριθμού τους, απαιτείται απόλυτος συντονισμός, κάτι που δεν είναι εφικτό υπό τις παρούσες συνθήκες.

Ξενοδοχεία της Μεσσηνίας με συνεδριακή υποδομή	
Elite Village, Καλαμάτα	

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

Αίθουσες: 2 , Χωρητικότητα: 60-1.500 άτομα	
Pharae Palace , Καλαμάτα Αίθουσες: 1 , Χωρητικότητα: 20-50 άτομα	
Messinian Bay , Καλαμάτα Αίθουσες: 1 , Χωρητικότητα: 80-500 άτομα	
Sunrise Village , Πεταλίδι Αίθουσες: 1 , Χωρητικότητα: 220-350 άτομα	
Miramare , Πύλος Αίθουσες: 1 , Χωρητικότητα: 60-90 άτομα	

Πηγή: HAPCO 2002

Εκτός από τις συνεδριακές αίθουσες των ξενοδοχείων, για μικρής κλίμακας συνέδρια χρησιμοποιούνται ακόμη τα Πνευματικά κέντρα Καλαμάτας και Μεσσήνης και οι αίθουσες των δημοτικών καταστημάτων.

Η συνεδριακή κίνηση στην Μεσσηνία (κατά περιοχή και συνεδριακό κέντρο ή αίθουσα) για τα έτη 2000-2003 εμφανίζεται στον Πίνακα 3.

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ
ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΝΤΟΚΙΜΑΝΤΕΡ: Κάθε Οκτώβριο
ΔΙΕΘΝΕΣ ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΧΟΡΟΥ: Κάθε Ιούλιο
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΝΩΣΗΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ: 2003
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

2001
11 ^ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΝΕΦΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ: 2001
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΦΥΤΟΠΑΘΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ: 2001
ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΠΟΕ-ΟΤΑ: 2000 ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ FILOXENIA
ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΕΩΤΕΧΝΙΚΟΥ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ: Ιούλιος 2003
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΜΠΟΣΙΟ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΟΣΟΥ ALZHEIMER & ΣΥΝΑΦΩΝ ΔΙΑΤΑΡΑΧΩΝ ΑΘΗΝΩΝ: Μάιος 2003
ΔΙΕΘΝΕΣ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΑΓΝΗΤΙΣΜΟΥ: Σεπτέμβριος 2001 ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ REX
Ο.Π.Ε. 4/02 – 5/02/2000
ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΦΥΤΟΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ: 2/10/2000
ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΖΩΟΤΕΧΝΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ: 17-19/10/2000
ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΟΝΝΕΔ 2–3/3/2001
ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΓΕΩΛΟΓΩΝ: 30/06/2001
ΠΡΩΤΑΘΛΗΜΑ ΜΠΙΛΙΑΡΔΟΥ: 10/03/2001
ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΠΑΜΜΕΣΣΗΝΙΑΚΗΣ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ: 2/08/2001
ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΝΩΣΗΣ ΦΥΣΙΚΩΝ: 17 – 20/1/2003
DIÉLOG: 19-21/3/2003
ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΟΑΕΔ – EURES: 26/03/2003
ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΙΚΗΣ ΛΕΣΧΗΣ: 18/05/2003
ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗ ΥΠΑΤΗΣ ΑΡΜΟΣΤΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΠΡΟΣΦΥΓΕΣ: 8-9/7/2003
ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟ ELITE
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΩΤΟΡΙΝΟΛΑΡΥΓΓΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ: 2001
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΟΥΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ: 2002
ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΠΑΙΔΟΟΔΟΝΤΙΑΤΡΙΚΗΣ: 2002
FETAL MEDICINE (ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ): 2002
ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΗΧΑΝΙΚΗΣ: 2 – 6 Σεπτεμβρίου 2002
ΠΥΛΟΣ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ «ΝΕΣΤΟΡ» FOURTH WORKSHOP ON RICH DETECTORS: 5-10 June 2002 EUROPEAN SCHOOL OF HIGH-ENERGY PHYSICS: 25.8-7.9.2003.
ΚΥΠΑΡΙΣΣΙΑ

- ΕΜΠΟΡΙΑ – ΕΞΑΓΩΓΕΣ ΓΕΩΡΓΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ: 8 Μαρτίου 2000
- ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΠΑΙΔΙΚΟΥ ΚΑΡΚΙΝΟΥ: 16 Φεβρουαρίου 2003
- ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΟΔΟΠΟΡΙΚΟ ΤΩΝ ΓΙΑΤΡΩΝ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΟΡΑ: 17 Απριλίου 2001

Πηγή: Επιμελητήριο Μεσσηνίας

4.3.1.2. Επαγγελματίες του συνεδριακού τουρισμού

Όπως προκύπτει από την επιτόπια έρευνα, υπάρχει παντελής έλλειψη επαγγελματιών διοργανωτών συνεδρίων, κάτι που αποτελεί σημαντικό πρόβλημα.

Προφανώς πρόκειται για φυσική συνέπεια, αφού δεν αναπτύσσεται κάτι εκεί όπου δεν ζητείται.

Τα λίγα συνέδρια που αναλαμβάνει η Μεσσηνία είναι, είτε μικρά και διοργανώνονται εκ των ενόντων, είτε ανατίθενται σε εξειδικευμένα γραφεία των Αθηνών.

Είναι χαρακτηριστικό πάντως ότι, μεταξύ των μελών της HAPCO, δεν υπάρχει κανένα γραφείο επαγγελματιών διοργανωτών συνεδρίων γενικά στην Πελοπόννησο (HAPCO 2002), αποδεικνύοντας την δεινή θέση της ευρύτερης περιοχής συνολικά. Επίσης δεν υπάρχουν έμπειρες εταιρείες που να παρέχουν οπτικοακουστικά μέσα και υλικό, να πραγματοποιούν κατασκευές σχετικές με το συνέδριο (όπως πάνελ, περίπτερα διαφημιζομένων και άλλα), να διαθέτουν μεταφραστές και γενικά να δημιουργούν μια στοιχειώδη συνεδριακή υποδομή: η ύπαρξη όμως της υποδομής αυτής είναι που θα συμβάλλει σημαντικά στην τελική απόφαση της οργανωτικής επιτροπής ενός συνεδρίου για την επιλογή του τόπου διεξαγωγής του.

4.3.1.3. Διείσδυση σε διοικήσεις και οργανωτικές επιτροπές

Ο αριθμός των συνεδρίων που η περιοχή της Μεσσηνίας έχει αναλάβει τα τελευταία χρόνια, όπως προκύπτει από τον Πίνακα 3, είναι μάλλον μικρός. Τα αποτελέσματα της επιτόπιας έρευνας απέδειξαν ότι, στην πλειονότητα των περιπτώσεων, επρόκειτο για συνέδρια που, στην οργανωτική επιτροπή τους, υπήρχαν άνθρωποι Μεσσηνιακής καταγωγής, οι οποίοι και πέτυχαν την διεξαγωγή του συνεδρίου στην Μεσσηνία με την προσωπική τους παρέμβαση, επιρροή και βαρύτητα.

Η διείσδυση ανθρώπων με δεσμούς με τον συγκεκριμένο προορισμό, σε διοικήσεις επαγγελματικών οργανώσεων και συλλόγων, αποτελεί ως εκ τούτου σημαντικό παράγοντα για τον επηρεασμό αυτών των οργανισμών στην απόφαση ανάθεσης ενός συνεδρίου στην συγκεκριμένη περιοχή (Παπαγεωργίου 2002).

4.4. Προτάσεις για την ανάδειξη του νομού Μεσσηνίας σε σημαντικό συνεδριακό προορισμό

Από τη μελέτη είναι προφανές ότι η συμμετοχή της Μεσσηνίας στην γενικότερη

συνεδριακή "πίτα" της χώρας είναι ιδιαίτερα πτωχή.

Είναι επίσης σαφές ότι, για μια περιοχή που διαθέτει στοιχειώδη συνεδριακή υποδομή, καλή ξενοδοχειακή υποδομή, πολιτιστική κληρονομιά και τεράστια φυσική ομορφιά, οι δυνατότητες ανάπτυξης του συνεδριακού τουρισμού είναι μεγάλες.

Για την ανάδειξη του νομού Μεσσηνίας σε σημαντικό συνεδριακό προορισμό απαιτούνται συγκεκριμένες ενέργειες.

Με βάση την έρευνα μπορούμε να εξάγουμε τα παρακάτω συμπεράσματα:

- Την αυτοδιοίκηση (τοπική και νομαρχιακή),
- Τους τοπικούς φορείς (επαγγελματικούς, επιστημονικούς κλπ) και
- Τις επιχειρήσεις που διαθέτουν συνεδριακές εγκαταστάσεις και εξοπλισμό.

4.4.1. Η τοπική και νομαρχιακή αυτοδιοίκηση

Ο ρόλος της αυτοδιοίκησης, ιδιαίτερα σημαντικός για την προσέλκυση και διοργάνωση συνεδριακών εκδηλώσεων, συνοψίζεται στα εξής:

- Στην παροχή υπηρεσιών υψηλής ποιότητας, στους τομείς ευθύνης της αυτοδιοίκησης:
  - καθαριότητα, στάθμευση, πράσινο, φωτισμός, πεζοδρόμια, εικόνα και αισθητική της πόλης (τοπική αυτοδιοίκηση) και
  - δρόμοι, αεροδρόμια, λιμάνια, συγκοινωνίες, υπηρεσίες και λοιπές υποδομές (νομαρχιακή αυτοδιοίκηση σε συνδυασμό με την κεντρική διοίκηση).
- Στην υποβοήθηση της ενεργοποίησης δημοσίων και ιδιωτικών επενδύσεων για την ανάπτυξη των μεγάλων υποδομών των πόλεων και των νομών (πρόκειται μόνο για ευαισθητοποίηση στην κατεύθυνση των επενδύσεων, αφού ανάλογο θεσμικό πλαίσιο που να επιτρέπει την υλοποίηση όλων αυτών των δραστηριοτήτων από την τοπική και νομαρχιακή αυτοδιοίκηση δεν υπάρχει).
- Στη διαμόρφωση στρατηγικών και πολιτικών για την οικονομική ανάπτυξη του δήμου και του νομού, που επιτυγχάνεται από τη συνεργασία των επαγγελματικών και κοινωνικών φορέων της περιοχής.

Ένα άλλο στοιχείο, που θα πρέπει να ληφθεί υπ' όψιν για τις δραστηριότητες που σχετίζονται με το συνεδριακό τουρισμό, είναι η ανάπτυξη σχεδίου περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης της τουριστικής περιοχής που καταρτίζεται από την τοπική και νομαρχιακή αυτοδιοίκηση (Δεληκανάκης 2003, Κουκολιάς 2005, Λεούδης 2005, Στραγάλης 2005).

Παράλληλα, η αυτοδιοίκηση μπορεί να συνεισφέρει στη συνεδριακή υποδομή υποστηρίζοντας την ανάπτυξη ιστοσελίδας στο Διαδίκτυο, την δημιουργία χώρων πληροφόρησης στα σημεία εισόδου των επισκεπτών (αεροδρόμιο, λιμάνι, σιδηροδρομικός σταθμός κλπ), την διαχείριση ηλεκτρονικών περιπτέρων πληροφόρησης, σε χώρους που επισκέπτονται περισσότερο οι τουρίστες, καθώς και την εκστρατεία πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης (μέσω σεμιναρίων και άλλων

εκδηλώσεων) των κατοίκων και επαγγελματιών της πόλης και της ευρύτερης περιοχής (Μπουρδάρα 2003).

Σημαντικό επίσης είναι να μετέχει στην δημιουργία ενός περιφερειακού γραφείου συνεδρίων και εκδηλώσεων, αφού σήμερα θεωρείται ότι η λειτουργία τέτοιων γραφείων αποτελεί βασικό πυλώνα για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού (Μπρόβας 2003, Μάντζιος 2003).

Τα γραφεία αυτά μπορεί να δραστηριοποιούνται είτε σε Εθνικό επίπεδο, με σκοπό την προώθηση του συνεδριακού τουρισμού στο σύνολο της χώρας, είτε σε Τοπικό και Περιφερειακό επίπεδο, με τη μορφή οργανισμών που αντιπροσωπεύουν μια συγκεκριμένη πόλη ή περιοχή (για την Ελληνική πραγματικότητα έναν νομό ή μια περιφέρεια), με σκοπό την εκεί αύξηση και συντονισμό των συνεδριακών εν γένει εκδηλώσεων και των ταξιδιών κινήτρων.

4.4.2 Οι τοπικοί φορείς

Οι συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν με μέλη των διοικήσεων αρκετών φορέων (εμπορικός σύλλογος, επιμελητήριο) καθώς και επαγγελματίες του χώρου (ιδιοκτήτες ξενοδοχείων), έδειξαν ότι όλοι, ανεξάρτητα, οι τοπικοί φορείς, έχουν κατανοήσει την αναγκαιότητα να αναπτυχθεί ο νομός Μεσσηνίας σε συνεδριακό προορισμό.

Στην προσπάθεια αυτή θεωρείται ότι είναι δυνατόν να συνεισφέρουν όλοι, αναλόγως των δυνατοτήτων τους και κατά περίπτωση:

- Οι Επιστημονικοί φορείς μπορούν να δραστηριοποιηθούν στους αντίστοιχους πανελλήνιους αλλά και διεθνείς οργανισμούς και να προωθήσουν τα μέλη τους σε καίριες θέσεις ώστε να επιτύχουν την ανάθεση συνεδριακών εκδηλώσεων στη Μεσσηνία.

- Οι Τοπικοί Λαογραφικοί, Πολιτιστικοί και άλλοι παρεμφερείς φορείς, μπορούν να οργανώσουν λαογραφικές εκδηλώσεις, εκθέσεις και άλλες εκδηλώσεις κατά τη διάρκεια σημαντικών συνεδρίων, ώστε να προωθηθεί η εικόνα ενός τόπου με χρώμα, λαογραφικό και πολιτιστικό ενδιαφέρον.
- Οι Τοπικοί Εμπορικοί και Επιμελητηριακοί φορείς, τέλος, μπορούν να διοργανώσουν παράλληλες εμπορικές εκδηλώσεις με τοπικό χρώμα κατά τη διάρκεια διαφόρων συνεδρίων.

Σε κάθε περίπτωση ο συντονισμός των φορέων αποτελεί κεντρικό ζήτημα, που πιθανώς πρέπει να ανατεθεί στο επιμελητήριο, την αυτοδιοίκηση ή το περιφερειακό γραφείο συνεδρίων και εκδηλώσεων, κάτι που αποτελεί και την σύγχρονη τάση.

4.4.3. Οι συνεδριακές επιχειρήσεις

Στον Νομό Μεσσηνίας οι μόνες συνεδριακές επιχειρήσεις, επί του παρόντος, είναι τα ξενοδοχεία με συνεδριακή υποδομή.

Η ανάπτυξη της Μεσσηνίας σε συνεδριακό προορισμό, συνεπώς, θα πρέπει να στηριχθεί αρχικά στην τοπική ένωση ξενοδόχων, δηλαδή το σύνολο των ξενοδοχειακών μονάδων, ασχέτως εάν διαθέτουν ή όχι συνεδριακές εγκαταστάσεις.

Είναι δεδομένο, όμως, ότι τα ξενοδοχεία της Μεσσηνίας δεν μπορούν να επωμισθούν το βάρος μιας μεγάλης συνεδριακής εκδήλωσης: άσχετα λοιπόν με το πού θα διεξαχθούν οι εργασίες ενός συνεδρίου, η στέγαση των συνέδρων θα γίνει εφικτή μόνο με συνεργασία των ξενοδοχειακών μονάδων.

Αυτό θα μπορούσε επιτευχθεί μέσω μιας επιτροπής συντονισμού υπό την αιγίδα της ένωσης ξενοδόχων και, σε μελλοντικό στάδιο, στο περιφερειακό γραφείο συνεδρίων και εκδηλώσεων Άλλωστε ένα τέτοιο γραφείο, εφ' όσον αποτελεί (μεταξύ των άλλων του δραστηριοτήτων) και φορέα παροχής υπηρεσιών οργάνωσης και συντονισμού, θα μπορούσε (μέσω μιας αρμόδιας επιτροπής) να μεγιστοποιήσει τα οφέλη από τη διενέργεια μιας συνεδριακής εκδήλωσης στη Μεσσηνία.

Η καταλληλότερη μορφή ενός περιφερειακού γραφείου συνεδρίων και εκδηλώσεων, θεωρείται ότι είναι αυτή της αστικής μη κερδοσκοπικής εταιρείας (Μάντζιος 2003, Μπρόβας 2003), που δίδει την δυνατότητα και στην τοπική αυτοδιοίκηση να συμμετάσχει.

Σκοπός της εταιρείας θα πρέπει να είναι η αύξηση των συνεδριακών εν γένει εκδηλώσεων και των ταξιδιών κινήτρων στην ευρύτερη περιοχή μέσα από τον συντονισμό δράσεων των τοπικών φορέων, την ενημέρωση των εμπλεκομένων στην συνεδριακή διαδικασία και την ανάληψη και υλοποίηση εθνικών ή κοινοτικών προγραμμάτων.

Η εταιρεία μπορεί να διοικείται από διοικητικό συμβούλιο και (ευέλικτη) διοικούσα επιτροπή, περιβαλλόμενες από σειρά επαγγελματιών του χώρου με εξειδικευμένες γνώσεις πάνω στο αντικείμενο του συνεδριακού τουρισμού και τις λοιπές δραστηριότητες της εταιρείας.

Η παρουσία εταιρειών επαγγελματιών διοργανωτών, καθώς και προμηθευτών των συνεδριακών ειδών, θεωρείται ότι θα ακολουθήσει την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού στην συγκεκριμένη περιοχή, ως φυσιολογικό επακόλουθο της αυξημένης ζήτησης υπηρεσιών.

4.3 Συμπεράσματα:

Με βάση την παραπάνω έρευνα που έχει γίνει σχετικά με τον Νομό Μεσσηνίας θα μπορούσαμε να κάνουμε τις παρακάτω προτάσεις:

- Ο Νομός Μεσσηνίας αποτελεί ένα πολύ σημαντικό τουριστικό προορισμό ο οποίος θα μπορούσε να αποτελέσει μοχλό ανάπτυξης με βάση τις ειδικές και εναλλακτικές μορφές τουρισμού
- Είναι πολύ σημαντικό να δημιουργηθεί ένα πλαίσιο ανάπτυξης το οποίο θα σέβεται και τον παραδοσιακό τουρισμό και δεν θα εστιάζει στον μαζικό.
- Να μελετηθούν οι προτάσεις που διατυπώθηκαν από την ποιοτική έρευνα σχετικά με τις απόψεις των κατοίκων όσον αφορά τις προτάσεις του Νομού Μεσσηνίας.
- Να προσπαθήσει το κράτος να στηρίζει σημαντικές επενδυτικές ευκαιρίες οι οποίες θα αποφέρουν οφέλη για τον τόπο.
- Να υπάρξει μείωση της γραφειοκρατίας για να μπορέσει κάποιος να ανοίξει μια νέα επιχείρηση
- Να υπάρξει καλύτερη συνεννόηση μεταξύ των φορέων

Όσο αφορά την έρευνα την οποία έγινε στον συνεδριακό θα μπορούσαμε να αναφέρουμε ότι με:

- την ανάπτυξη συνεδριακών αιθουσών και χώρων,
- την ανάπτυξη επιχειρήσεων παροχής συνεδριακών υπηρεσιών,
- την παρουσία επαγγελματιών διοργανωτών συνεδρίων και
- τον ο συντονισμός των δράσεων των τοπικών φορέων μέσα από ένα τοπικό γραφείο συνεδρίων και εκδηλώσεων, αποτελούν τις πλέον σημαντικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του συνεδριακού τουρισμού στην ευρύτερη περιοχή.

Βιβλιογραφία

- Σ. Καλφιώτης : Εισαγωγή στην Θεωρία του Τουρισμού. Αθήνα 1976
- Κ. Ανδριώτης: Τουριστική Ανάπτυξη και Σχεδιασμός. Αθήνα .2005
- Leonard J.Lickorish- Carlson L. Jenkins: Μία εισαγωγή στον Τουρισμό
- Stephen J. Page: Εισαγωγή στον Τουρισμό: Το τουριστικό Μάνατζμεντ στον 21^ο αι.
- Ν.ΑΙΓΙΝΙΤΟΥ: Γενικές αρχές Τουριστικής Επιστήμης. Αθήνα,1929
- Ηγουμενάκης: Τουριστική Οικονομία, Αθήνα, 1999
- A.J.Norval: *The Tourist Industry*, που εκδόθηκε από την εταιρία *Sir Pitman and Sons Ltd.*, Λονδίνο, 1936
- www.touristpress.com
- Αθανασίου, Λ. (2003). *Ο συνεδριακός τουρισμός διεθνώς και στην Ελλάδα*.

- Εισήγηση στο Διεθνές Συνέδριο «Η προοπτική των συνεδρίων στην Ελλάδα-

- Εκθεσιακός και Συνεδριακός Τουρισμός», στα πλαίσια της 34ης ΞΕΝΙΑ (ηλεκτρονική έκδοση).

- Δεληκανάκης, Ι. (2003). *Επενδύσεις στον συνεδριακό τουρισμό. Μύθοι και πραγματικότητα*. Εισήγηση στο Διεθνές Συνέδριο «Η προοπτική των συνεδρίων στην Ελλάδα-Εκθεσιακός και Συνεδριακός Τουρισμός», στα πλαίσια της 34^{ης} ΞΕΝΙΑ (ηλεκτρονική έκδοση).

- Κουκολιάς, Κ. (2005). *Ανάπτυξη της περιφέρειας μέσω του Συνεδριακού Τουρισμού: αξιοποίηση των Περιφερειακών Επιχειρησιακών Προγραμμάτων*. 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της HAPCO για τον Συνεδριακό και Επαγγελματικό Τουρισμό, Βιβλίο Πρακτικών, σελ. 93-95, Αθήνα.

- Κραβαρίτης, Κ. (1992). *Επαγγελματικός τουρισμός*. Εκδόσεις Interbooks, Αθήνα.

- Λαγός Δ. (2005). *Δυνατότητες ανάπτυξης του Ελληνικού Συνεδριακού Τουρισμού σε Περιφερειακό Επίπεδο*. 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της HAPCO για τον Συνεδριακό και Επαγγελματικό Τουρισμό, Βιβλίο Πρακτικών, σελ. 102-108, Αθήνα.

- Λεούδης, Α. (2005). *Συνεδριακός Τουρισμός ως Ανάπτυξη του Τουρισμού στην Δυτική Μακεδονία*. 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της HAPCO για τον Συνεδριακό και Επαγγελματικό Τουρισμό, Βιβλίο Πρακτικών, σελ. 97-100, Αθήνα.

- Μάντζιος Δ. (2003). *Ο συνεδριακός τουρισμός και ο ρόλος των Convention Bureaus*. Εισήγηση στο Διεθνές Συνέδριο «Η προοπτική

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

των συνεδρίων στην Ελλάδα-Εκθεσιακός και Συνεδριακός Τουρισμός», στα πλαίσια της 34ης ΞΕΝΙΑ (ηλεκτρονική έκδοση).

- Μπουρδάρα, Κ. (2003). Ο ρόλος της τοπικής αυτοδιοίκησης στην ανάπτυξη του τουρισμού. Εισήγηση στο Διεθνές Συνέδριο «Η προοπτική των συνεδρίων στην Ελλάδα-Εκθεσιακός και Συνεδριακός Τουρισμός», στα πλαίσια της 34ης ΞΕΝΙΑ (ηλεκτρονική έκδοση).
- Μπρόβας Β. (2003). Η δημιουργία, η οργάνωση και ο ρόλος του Thessaloniki Convention and Visitors Bureau. Εισήγηση στο Διεθνές Συνέδριο «Η προοπτική των συνεδρίων στην Ελλάδα-Εκθεσιακός και Συνεδριακός Τουρισμός», στα πλαίσια της 34ης ΞΕΝΙΑ (ηλεκτρονική έκδοση).
- Παπαγεωργίου, ΑΝ. (2002). Οργάνωση Συνεδρίων και Μαζικών Εκδηλώσεων. Διδακτικές Σημειώσεις ΣΤΕ Αναβύσσου, Αθήνα.
- Στραγάλης, Ι. (2005). Ανάπτυξη της περιφέρειας μέσω του Συνεδριακού Τουρισμού και Προβλήματα Αξιοποίησης του Αναπτυξιακού Νόμου. 1ο Πανελλήνιο Συνέδριο της HAPCO για τον Συνεδριακό και Επαγγελματικό Τουρισμό, Βιβλίο Πρακτικών, σελ. 100-102, Αθήνα.
- <http://traveldailynews.gr/pdf/Epth3/AthinaPapageorgiou.pdf>
- <http://www.google.gr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=HAPCO> (2002). *Congresses, Incentives, Meetings in Greece: The Ultimate Choice.. CD-ROM Edition.*
- Rodgers T. (1998). *Conferences: a Twenty-First Century Industry.* Έκδοση Addison Wesley Longman,.
- Shone, A. (1998). *The business of conferences.* Έκδοση Butterworth Heinemann, London.
- Swarbrooke, J, Horner, S. (2001). *Business travel and tourism.* Έκδοση Butterworth Heinemann, London.
- Αφιέρωμα σε ειδικά περιοδικά – οδηγός για περαιτέρω μελέτη *Χρήμα και Τουρισμός* (2001). Φάκελος Συνεδριακός Τουρισμός. Τεύχος 65, σελ 112-173.
- *Χρήμα και Τουρισμός* (2002). Έρευνα: Συνεδριακός Τουρισμός. Τεύχος 76, σελ 102-200.
- *Τουρισμός και Οικονομία* (2002). Αφιέρωμα: Συνεδριακός Τουρισμός. Τεύχος 280, σελ 54-107.
- *Τουριστική Αγορά* (2003). Συνεδριακός Τουρισμός. Τεύχος 157, σελ. 140-147.

Πτυχιακή Εργασία- Τουριστική Ανάπτυξη Νομού Μεσσηνίας

- *Ελληνικός Τουρισμός (2003). Συνεδριακός Τουρισμός. Τεύχος 2, σελ. 30.*
- *Business και Τουρισμός (2003). Συνεδριακός Τουρισμός. Τεύχος 45, σελ. 6-27.18*
- *Τουριστική Αγορά (2003). Συνεδριακός Τουρισμός: Πορεία και προοπτικές. Τεύχος 160, σελ 92-106.*
- *Τουριστική Αγορά (2003). Τουρισμός και Τεχνολογία. Τεύχος 163, σελ. 112-150.*
- *The Tourism Report (2004). Συνεδριακός Τουρισμός, η Ελληνική Πραγματικότητα. Τεύχος 15, σελ. 26-27.*
- *Ενναλλακτικές και Ειδικές Μορφές τουρισμού Σχεδιασμός Management και Marketing. (2009). Μάριος Σωτηριάδης, Ιωάννα Φάρσαρη. Interbooks.*
- *Επιμελητήριο Μεσσηνίας*
- www.costanavarino.com